

אונקלוס

שמות ל תשא

תקנא

76 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יב כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אֹתָם וְלֹא־יְהִי בָהֶם

יא ומִיָּד יִי עִם מֹשֶׁה לְמִיָּד: יב אֲרֵי תִקְבַּל יְת חֲשָׁבֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָהוֹן וְיִתְּנוּן נֶבֶר פְּרָקוֹן נַפְשָׁה קָרָם יִי פֶד תִּמְנֵי יִתְהוֹן וְיָא יְהִי בְהוֹן מוֹתָא פֶד

רש"י

לקט בהיר

(יב) כִּי תִשָּׂא. לשון קבלה"י כתרוממו, כשתחפון לקבל סכום מניינם לדעת כמה הם אל תמנע לגולגלות חלה יתנו כל אחד מחציה השקל ותמנה את השקלים ותדע מניינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע"י וְהַכֶּדֶר צֶה עליהם כמו

יט) פ"י הגם שרז"ל אמרו שהוא מלשון הרמה ונשיאת ראש, אבל אינו יולא ממשוטו שהוא כמו לשאת משא, שעד עתה היטה על הקרקע ואחר שתקבלם יהיה עליך ואתה משא אוחז, כמו כן עד שלא ספרת אותם אין סכום מנינם על דעתך ועל ידיעתך ואחר הספירה קבלת המנין על ידיעתך, וכמו לא משא שמע שוא (כ"ג א') מתרגמינן לא תקבל שאת

ממאן אתה מלהאמין הוא בלעדיך אבל כשתקבלו הרי אתה חשאו (ג"א), ומה שאמר כתרוממו כולל בזה גם פ"י תיבת "ראש" שתרוממו חושבן, לפי שדרך בני אדם למנות אנשים בראשם שגופם מעורבים זה בזה וראשם בולט למעלה ונוח למנותם דרך שם, מקבל ראשם, פירושו מדע כמה ראשים הם בני"י, וזהו פ"י המלות, ואח"כ מפרש הענין ואמר כשתחפון, חיקן בזה ב' דברים, ראשית מפרש בזה תיבת "כי" שהוא לשון רשות ואינו חובה, שהגם שמספר זה צא בחובה, אבל הכתוב לימד אותנו הלכה בכל הפקודות לדורות בין חובה בין רשות, והשיגת שאין כוונת הכתוב לומר שאחר שחמנה אותם יתנו מחצית השקל לפדיון נפשם, אלא כשתחפון למנותם פ"י קודם המנין, ואמר לקבל סכום מנינם זה פ"י המלות של תשא את ראש, ובתוספת ביאור לדעת כמה הם, והוסיף לומר אל תמנע לגולגלות, לומר שזהו הגזירה ועיקר המכוון בכתוב, שמה שאמר הכתוב כופר נפשו שצריך ליתן דוקא כסף זה דרך אגב (שאפילו לא יהיה המספר לגולגלותם יכול לשלוב בזה המגפה, או לפי הד"א ב' ט"ו) שמהיה ממה לעשות אדנים ולקנות קרנות צבור, אבל עיקר הכוונה שחמנה השקלים ותדע מנינם, וכדי שלא יהיה בהם נגף (רא"ם): (ב) וזה דרך טבע כידוע שיש בני אדם המזיקים בעינם הרע, וצפרטו ע"י קנאות הריבוי או מעלה וגדולת הנושא, וכל זה כשתאמר שיש ס' ריבוא ראשים בישראל, אבל באין אומר ואין דברים אלא חמנה ותראה שיש לך שלש מאות אלף שקלים ממילא תדע המספר ואין שטן ואין פגע רע (במ"ח):

אור החיים

ז"ל (ב"ר כ"ח) קימה היתה לו, והנה להיות שמלוח זו צאה אחר מעשה העגל וכמו שדייק הכתוב באומרו ונתת אותם על עבודת אוהל מועד ואמרו זכרונם לברכה (רש"י) מכאן שנלטה למנותם אחר מעשה העגל, והוא מה שאמר כי תשא לשון נשיאות ראש על דרך אומרו (בראשית מ' י"ג) ישא פרעה את ראשך שהוא לשון מעלה, שמשא ראש בני ישראל שראשם נמוך לנד חסרונם במעשה העגל, והוא אומרו לפקודיהם על דרך אומרו (במדבר ל"א מ"ט) ולא נפקד ממנו איש ואמרו ז"ל (שבת ס"ד.) שלא נמלא בזה אדם שחטא"י, ונתנו איש כופר

יב. כי תשא את ראש וגו'. צריך לדעת עמם אומרו תשא ולא אמר תפקוד כאומרו במעב לוי (במדבר ג' ט"ז) ב' אומרו את ראש ולא הספיק לומר כי תשא את בני ישראל, שאין לומר שלא ילו ה' למנות אלא לראשית"י כי הענין יכחיש זה, ג' צריך לדעת כוונת אומרו לפקודיהם, ויחבאר הכתוב על פי דבריהם ז"ל כי החוטא גורם בחטאו כפיפת ראשו כי בחינת הרע מהותה היא אל ארץ חביט כי שפלה היא ובחינת הקדושה היא נשיאת ראש והרמת המכות והאיכות, ותמלא שאמר הכתוב (בראשית כ"ג י"ז) ויקם שדה עפרון, ודרשו

אור בהיר

(א) פירוש המנהיגים. (ב) הרי שחיבת לפקודיהם פירושו לפי שחטאו.

נפשו לה' אשר חט כמשמעו"י, וטעם שצריך קודם הכרי צנפס ואחר כך באומרו לפקודיהם לסיבה פקודיהם מהם ותראה לעמו הכנת החוסרה"י כו וגו' לצד שירדו לו לערוך מלחמה עו למנותם בלא סיבו להיות הדבר הנל לפקודיהם עוד לר אינו נובח אלא לל העגל אבל לדורה

ולא יהיה בהם למה כפל לו כי לצד שצאה המ לסיבה עון העגל למנות אין קפידל לזה אמר ולא יהי מנין אחר זולת ה שאם יפקוד יהיה כי מלצד שבחיוני ולא יהיה בהם ו דבר אתה יודע כ עוד יראה כי ילו על ידי נחינת דבן באומרו זה יתנו שלא ימנו אותם

(ג) כשתמנה אותם. פירוש שעברו במקום ו זה אי' משק"ה לא חעו שאמרו ז"ל (יומא כ"ב) שהוא ענינה ופגם המקשים. (ח) מע ואם קן לא יהיה ו

וצ"ע כיור נחשו וכו' נחשו ארצות -
הוראות קצתני גשוק

תקמי יתהון: יג רין יתגון פל
דעבר על מניניא פלגות סלעא
בסלעי קודשא עסרין מעין סלעא

נגף בפקד אתם: יג זה יתנו כל-
העבר על-הפקדים מחצית השקל
בשקל הקדש עשרים גרה השקל

רש"י

לקט בהיר

כא) ועיין באוהבה"ק שהארץ לבאר שיעקר טעותו של
דהמע"ה היחה למנותם שלא לנורך, וכן הוא דעת הרמב"ן
הק' ומהרש"ל וג"א ועוד, ואפשר שזה ג"כ כוונת רש"י
במה שהארץ לומר כשתחפוץ וכו' לדעת וכו' פי' גם באופן
שצריך אמה לדעת אל תמנע לגולגולת, אבל כשאין לנורך
לדעת בשום אופן אל תמנע: (בב) כי בשלמא אם בא
הכחוב לסדר דברים ארוכים וכמה עניינים כגון צפ' נת וזה
אשר תעשה אותה, או צפ' תורה אלל המלוואים וזה הדבר
אשר תעשה להם שייך להקדים חיצת זה או זאת, אבל כאן
שכל הענין הוא ליתן מחצית השקל למה להקדמה הזאת,
ודאי שהוא מראה באצבע (בא"י), ולא משום שמשנה נתקשה
בה (גם חז"ל צמנחות לא מנו אותו צין ג' דברים שנתקשה
משה) שא"כ היאך נתוודע לו במחצית השקל שמתת כסא
הכבוד, וכי דבר גשמי הוא שיש לו משקל, אלא הדברים
עמיקים גבוהים למעלה מהשגמינו (אורה"ח - ד"ד), ובספר
באר בשדה כתב, לפי שעדיין לא היה להם שום מטבע בכלל,
אלא מטבעות של מצרים ושאר מדינות, לזה הראה לו הקב"ה היאך יהיה שקלים שלהם צורתו ומבניתו רחבו ועוביו: (בג)
פי' דברה תורה כלשון בני אדם, ואין קפידא דוקא שיעברו, וכאילו אמר כל אחד מהנפקדים יתן וכו', וכן לענין מעשר אין
חיוב להעבירן תחת השנע, אלא דרכו בכך שצברם אחד אחד מניח את השנע המוטבל בצנע על העשירי וכוה ניכר וידע
הקודש: (כד) משום דקשה בכתבו צ' קושיות, חדא שאמר השקל זה"א הידועה, והיכן דברנו משקלים, והשנית הלא כסף
חולין צריך כל אחד ליתן ואחר שנתנו נעשה הקדש ומה זה א"כ בשקל הקדש, וחדא קושיא מתרלת חזרתה (ג"א), והוספי'
רש"י לומר "במשקל" כדי לפרש אות הבי"ח של "בשקל" שאינו נותן חצי שקל זה בשקל שדה אחוה אלא במשקל אותו שקל,
והכוונה בזה שכל מדינה ומדינה שקליהם משונים השמיענו הכתוב שמתצית שקל זה באיזה מין שקל ישקלו אותו, ואמר
שמשקל השקל הידועה שהוא שקל של הקדש עשרים גרה הוא, נמצא הרי זה בא ללמד ולמד על עצמו, שמכאן ידענו שכל
שקלי הקדש שוקלים בשקלים שמשקלם כ' גרה (רא"ם), ולזה לא די לומר עשרים גרה הוא (מ"ל), ובכלל למה לדמותו
ולמשלו לשקלי הקדש, ודאי משום שכל ללמד ונמצא למד (סה"ז): (כה) והוא מטבע קטנה, ומביא ראיה שהנביא מקלל
ואומר שיהיה בדחקות ובעניות כל כך עד שישחחזה עבור דבר מועט: (כו) פי' ולזה תמצא בזמן חכמי הש"ס שהשקל היה
שזה כ"ד מעות, לפי שנתיקר הזו מה' מעות על שש מעות (רא"ם): (כז) פי' ה"א הידועה של עשרים גרה "השקל"

שמלינו צימני דוד"ה) (ש"צ כ"ד): (יג) זה יתנו. הראה*
לו כמין מטבע של אש"ב) ומשקלה מחצית השקל
ואמר* לו כזה יתנו (תמח): העובר על הפקודים.
דרך* המונין מטצירין את הנימנין זה אחר זה"ה),
וכן (ויק' כ"ז ל"ג) כל אשר יעבור תחת השנע, וכן (ירמי'
ל"ג י"ג) תעבורנה הלאן על ידי מונה: מחצית השקל
בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול צו
שקלי הקדש"ה) כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין
ושדה אחוה (ויק' כ"ז): עשרים גרה השקל. עכשו
פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מטב"ה) (חוקק), וכן
בשמואל (ש"א ב' ל"ח) יבא להסתחות לו לאגורת כסף
וכבר להם: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד'
זחים והזח מחלתו חמש מעות אלא צאו והוסיפו
עליו שחות"ה) והעלוהו לשש מעה כסף (בכורות ה').
ומחצית השקל הזה"ה) שאמרתי לך יתנו תרומה לה':

שינוי נוסחאות הראתו. ואומר. כדרך.

אור החיים

יג. זה יתנו וגו'. רז"ל אמרו (שם ה"ד) לקח כמין
באמירה כשואמר לו המשקל בפירוש ממה שיכיר
מטבע של אש מחתה כסא הכבוד והראהו
למשה, וקשה והלא יותר תהיה נשגת הידיעה
צחיור לשער אליה אלא בסמוכותו, ונראה בזהעיר

אור בהיר

יז) פירוש אי אפשר לצייר במחשבתו כל כך שאחר זמן כשיראה מטבע יוכל לומר שזה ממש כמו זה שראיתי מקודם, ולא שייך לומר זה

א' הכי
צותו של
ואדוני
לא לנורך
ז המנין
ופקדם
ות דבר
מדיוק
אפשר
שיש לו
ולעולם
על כל
א נמנו
בה אין
ז בדקו
זל דבר
ז הוא
הולרך
צ' כל
על ידי
מעשה
אפילו
והו ה'
כי זה
למה
לי בני
שאין
מכפר
אפילו
קל על
ה ראה
ידענו

לחרות
נורך.

מחצית השקל תרומה ליהוה: יד כל
 העבר עליהפקדים מבין עשרים שנה
 ומעלה יתן תרומת יהוה: טו העשיר
 לא ירבה ותדל לא ימעט ממתצית
 השקל לתת את תרומת יהוה לכפר
 על נפשתיכם: טז ולקחת את הכסף

פקודות סלעא אפרשותא קדם יי:
 יד כל דעבר על מנינא מבר
 עשרין שנין וקעלא יתן
 אפרשותא קדם יי: טו דעתיר
 לא יסגי ודמסבן לא יוער
 מפקודות סלעא קמתן ית
 אפרשותא קדם יי דכפרא על
 נפשתיכון: טז ותסב ית כסף

לקט בהיר

רשי"י

איה מורה על מחצית השקל המדובר כאן, אלא על שקל
 הקדש בכלל שהוא כ' גרה, לזה חזר הכתוב לומר מחצית
 השקל משקל שפירשמי לך משקלו תרומה לה'
 (רא"ם): (בח) למה כפל לומר כל העובר על הפקדים
 ב' פעמים, בפעם ראשון היה לו לגמור מנן כ' ומעלה, ודאי
 שבפעם השני צא לומר כל העובר על הפקדים במקום אחר
 והוא כל יוצא צבא, והכתוב עזמו מפרש שהוא מנן כ'
 ומעלה זה הוא היוצא בצבא והוא הנמנה, שאין לומר שמן
 העוברים על הפקודים מנן כ' למעלה יתן ולמטה מ' לא
 יתן, אבל נמנה גם למטה מ', שהרי הכתוב הראשון
 מכחישו שאמר זה יתנו כל העובר על הפקודים באין חילוק,
 ואמר "בכלל אנשים", שלא די לומר ונמנה, שהלא מנינו
 שגם נשים וטף נמנין, והמדובר כאן מאנשים דכתיב ונחנו
 "איש" כופר נפשו, ולא יוכלנו ללמוד דבר זה מפ' במדבר
 דכתיב מנן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא, שאין הכרח
 משם שאפשר שחסר ו"ו כנהוג, ופירושו ב' דברים יוצא
 צבא וגם יותר מ' (מ"ל): (כט) פי' הגם שלא תמנאם
 בראשם, סוף כל סוף יודע לך מנינם ויכול לשלוט בהם עין
 הרע ונריך הגנה וכפרה, ועדיין אין זה מספיק ונריך ציאור,
 כי מה צדק שהוא דרך טבע להזיק בעין הרע אבל אין משפט

(יד) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן"י) שאין
 פחות מנן עשרים יוצא לצבא ונמנה בכלל אנשים:
 (טו) לכפר על נפשתיכם. שלא תגפו על ידי
 מנין"י, דבר אחר לכפר על נפשתיכם לפי שרמז
 להם כאן ג' תרומות שנכתב כאן תרומת ה' ג'
 פעמים (ירוש' שקלים ה' א') אחת תרומת אדנים שמנאן
 כשהתחילו צדצת המשכן שנחנו* כל אחד ואחד
 מחצית השקל ועלה למחאת הככר שנאמר (ל"ה כ"ה)
 וכסף פקודי העדה מחאת ככר, ומהם נעשו האדנים
 שנאמר (פס כ"ו) ויהי מחאת ככר הכסף וגו', והשנית'
 אף היא על ידי מנין שמנאן משהוקם המשכן הוא
 המנין האמור בתחלת חומש הפקודים (במד' ה' א')
 באחד לחדש השני בשנה השנית, ונחנו כל אחד
 מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות צבור של כל
 שנה ושנה"י" והשוו זהם עניים ועשירים, ועל
 אותה תרומה נאמר לכפר על נפשתיכם שהקרבנות
 לכפרה הם צאים, והשלישית היא תרומת המשכן
 כמו שנאמר (ל"ה כ"ה) כל מרים תרומת כסף ונחשה,
 ולא היתה יד כולם שזה צה אלא איש (איש) מה

שינוי נוסחאות . ונתנו.

בלי משפט, והענין על דרך שטן מקטרג בשעת הסכנה, כי מי
 בלא מקום סכנה מרוחם הוא ונתלה לו צמדת נושא עון, אבל אם הוא במקום שצריך השגחה יתירה אינו כדאי לה, וכאן מצא
 בעל חוב לגבות חובו, ובפרט ישראל אחר העגל קודם הקמת המשכן (אזה"ח), וכל זה פשוטו, ואין די לרש"י, שלפי זה אין
 לשון "לכפר" מדוייק, שאינו אלא מגין, לזה הביא הדרוש שהכתוב הוציא הגנה זו בלשון כפרה לרמוז על מעשה קרבנות צבור
 שהם לכפרה בכלל (מ"ל), ועוד אם רק פשוטו הרי כבר נאמר כופר נפשם ולא יהיה זהם נגף (רע"מ): (ל) לא שנית
 בכתוב, אלא שנית לפי סידורו של רש"י שמסדר ב' תיובים זה אחר זה ואח"כ הגדבה (מ"ל): (לא) הרמז"ן ז"ל דחה
 דברי רבינו אלו בטענה שגם הלויים חייבים לשקול פעם אחת בשנה, גם הכהנים על פי הלכה, גם לא מנן כ' אלא מנן י"ג
 ומעלה, ודברי רבינו נכונים בלי שום קושא, כי הוא לא אמר שלא היה שם כסף יותר לצורך הקרבנות מס' ריבוא חלואי
 שקלים, פשוט הוא שהיה שם יותר, הלא מנהג כל ישראל היה כל משך קיום הבית לשקול אפילו בעד נשים ומינוק בן יומו
 כידוע, אבל בהזדמנות זה אמר הכתוב שעד שלא ימנו סך חלואי שקלים של גברים יוצאי צבא לא יערבו עמהם שאר שקלים,
 שדרך אגב רצה הכתוב שיוודע מספרם, גם הקפיד על שקלי בני לוי לקבלם לצדו כי גזירת הכתוב הוא אך אח מטה לוי לא

בפוריא מן נ

שנדבו לבו:
 מועד. למדג
 המשכן אחר
 מגפה, כמו:
 ללאן החביבו
 אמר לו לרוע
 נותרו בהם,
 אפשר לומר
 הפקודים, שו
 הוקם באחד
 הראשון צאר
 האדנים, מז
 ככר הכסף
 בתחלת נדבו
 ואחת בשנה
 תאמר וכי א
 חלק וגו' חלי
 העדה נאמנו
 (במד' ה' מ"ו) ו
 חלפים וחמו
 ואי אפשר ש
 שלא נמנו ו
 שנות האנשי
 מזרים היו
 שינוי נוסחאות .
 (ג"א): לו

יוקטן כל ה
 שצזח יתן נ
 הלז, ועוד
 עור בעד ע
 מנן עשרים
 התורה לא
 לטעם עד
 בהשגת הו

בפוריא מן בני ישראל ותתן יתה הפפרים מאת בני ישראל ונתת אתו

רש"י

לקט בהיר

שדצו לבו: (עו) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדה שנלטה* למנוחס^(ל) בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל מפני שנכנס* בהם מגפה, כמו שנאמר (ל"ג ל"ה) ויגוף ה' את העם, משל ללאן החציבה על צעליה שנפל* בה דָּבָר ומשפסק אמר לו לרועה בצקשה ממך מנה את לחני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חציבה עליו^(ל) (תנח"ך), ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו באלה לחדש החדש והמשכן הוקם באלה לחדש הראשון שנאמר (מ"ג) ביום החדש הראשון באלה לחדש תקום וגו', ומהמנין הזה נעשו האדנים, משקלים שלו, שנאמר (ל"ח כ"ו) ויהי מלח ככר הכסף ללקת וגו', הא למדה שחיס* היו אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה ואחת בשנה שנייה באייר משכוס המשכן^(ל), ואם תאמר וכי אפשר ששנייהם היו ישראל שיש ו' מאות אלף וגו' אלפים וה' מאות ונ', שהרי בצקס פקודי העדה נאמר כן ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן (במד' א' מ"ה) ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, והלא בשתי שנים היו ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ע שנה שלא נמנו וצשנייה נעשו בני כ', תשובה לדבר אלל שנות האנשים בשנה אחת נמנו^(ל), אלל למנין יליאת מלרים היו שתי שנים לפי שליחיאת מלרים מונין שינוי נוסחאות * ששטור. * שנתנה. * ונפלה. * ששתיים - שנים חיו.

(ג"א): (לה) פי' מי שולד במשרי נעשה בן שנה בא' במשרי וכן מי שולד באלול נעשה בן שנה בא' במשרי, והרמזין

מפקוד נמוך שאר ישראל, וזה פשוט, וגם אפשר למרן עוד, שהלא במדבר לא קרבו קרבות נכור כידוע, גם לא נתחייבו לשקול מנן י"ג עד כ', וכן הלויס, אלל מאחר שלמלטה מכ' נמנו ומתנו שקלים, שמרוס והניחו אותם עד בא זמנו והולך לו ולא נמנו גם הלויס חיוסם (רא"ם): (לב) פי' אע"פ שפרשה זו בכלל לא נאמרה למשה לחייב אותו למנות, אלל הוא מצוה לדורות בין מנויית חובה ובין מנויית רשות אלל למנות אותם בראשם וכנ"ל, מכל מקום דרך אגב נשמע שנלטה על כך (הגם שלא נכתב), וגם זאת נשמע שהלוי היה רק משום חובה, אלל דרך אגב מאחר שהיה שם כסף מן המנין לזה לעשות מהם אדנים, והרליה אלל אמר הכחוב כל העובר על הפקודים יתן תרומת ה' לעבודת אהל מועד, אלל אם לא היה דבר זה שחציבים ישראל לפני המקום ב"ה לא היה נורך למנותם כדי שיהיו אדנים, כי כמו שהיתה זהב די והותר בלי מספר כמו כן יהיה כסף (רא"ם): (לג) ומשל הדומה לנמשל הוא, כי מה נפ"מ לבעל האלן כמה הנותרים, וכי רוצה למכור אותם או לשטנם, אלל כל נחיות המספר היא שיהיה הרועה יודע וקבע בלבו שהאלן חציבה על צעליה ובוה יעשה מלאכתו שלימה לשמור האלן מכל פגע רע, כמו כן הנמשל, וכי היודע ועד צריך למנות כדי לידע מספר בני"י, אחמהה, אלל ללמד ולהזהיר את מנהיגיהם היאך להנהיגם (מ"ל): (לד) ואי קשיא לך א"כ שהיה בשנה אחד, גם לא ממו מהם אפילו אחד ולא נמנו למה למנותם בחנם בלא דבר, יש לומר שהמספר שאחר העגל לא היה לשבטים ולמשפחות ולדגלים, משא"כ מספר הב' (ג"א): (לה) פי' מי שולד במשרי נעשה בן שנה בא' במשרי, והרמזין

אור החיים

יוקען כל הניתן בעדו, וכאן יש ב' השגות יקרות, א' שצזח יתן תרומת ה' ויחוד קוב"ה ואין ערך לדבר הלו, ועוד לכפר בעד הנפש אשר בעדה יתן אדם עור בעד עור וגו' (איוב ב'), ואומרו כל העובר וגו' מן עשרים שנה כאן הודיע סוד מה שלא חייבה התורה לאדם אלל עד שהוא בן עשרים^(ס) שהוא לטעם עד שיגיע לגדר זה שתהיה נפשו שלימה בהשגת המושכל מהדרכות הרוחניים האלהיים

אשר נפש ישראל משם הוא ולזמן הנזכר חשיג, והוא סוד אומרו (תהלים ב') ה' אמר אלי בני אחת אני היום ילדתיך. ועיין בדברי הזוכר (משפטים ל"ח). ויש טעם נכבד למה לא יענש אדם עד גבול זה כי הוא ללד שטדיין לא שלימה דעתו בהכרת המושכל ובהשכלת הידיעה ובתגבורת המספיק להערכת מלחמה לשבור כח המסית ולנלח תאות העצמיות ולהשכיל ברזון הנפש ולהבחין את אשר

אור בהיר

קדם יי
ז מבר
יתן
דעתיר
וער
ן ית
יא על
בספ

י שאין
אנשים:
על ידי
שרמו
ה' ג'
שמאן
ואחד
יה כ"ה
אדנים
שנית
ן הוא
א' א'
אחד
של כל
ועל
רבות
משכן
חשת,
מה

נה, כי
ן מלא
זה אין
ז נכור
שנית
דחה
ן י"ג
מלאי
ימנו

עַל־עֲבֹדַת אֱהָל מוֹעֵד וְהָיָה לְבָנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לְפָנַי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־
 נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: יְהוָה וְעָשִׂיתָ כִּי־וֹר נְחֻשֶׁת וְכֹנֹן
 נְחֻשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֱהָל
 מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שְׁמָה מַיִם:

על פקדון משפחן זמנא ויהי לבני
 ישראל לזכרון לפני יהוה לְכַפֵּר
 על נפשתיכון: ומליל י עם
 משה למימר: יה ותעבד כיורא
 דנחשא ובסיסה נחשא לקרוש
 ותתן יתה בין משפחן זמנא ובין
 מדבחה ותתן תמן מים:

לקט בהיר

רש"י

הק' ו"ל הקשה על דברי רבינו אלו ד' קושיות, וזה סידורם:
 א) היאך אפשר שלא מתו מהם למאות ולאלפים במשך הזמן,
 ב) הלא הכתוב אומר צפ' בהעלותך ויהי אנשים שהיו
 טמאים לנפש אדם, ג) הלא שנות האדם נמנה מיום הולדו
 מעת לעת כמו צפ' ערכין לא ממשרי, ד) היכן הוא מספר
 הלויים שבמספר ראשון התפקדו ולא במספר הב', הנה אין
 קושיותיו וערכים על רש"י, כי הלא כל דברי רש"י נלקחים
 מדברי רז"ל במדבר רבה פרשה א' אות י' (אפשר שלפניו
 לא היה הגירסא כן), אבל אין טענותיו טענות, קושיותו הא'
 הלא מכל הנהגת אבותינו במדבר לא היה אפילו פרט אחד
 שלא היה בנסי נסים, ומה זה פלא שלא מתו משך חצי שנה,
 ומה שאמר הכתוב טמאים לנפש אדם כבר אמרו רז"ל שהיו
 מישראל ואלפין שהתעסקו בנדב ואביהוא, ומהם אמרו נושאי
 ארזו של יוסף היו, גם אפשר שהיו נשים וקטנים, וקושיותו
 הג' פשוט הוא שחילוק יש בין ערכין ובין המספר, כי
 כשהמדובר מאדם יחידי ופרטי פשיטא שימיו וערכו נערך

מניסן כמו ששנינו במסכת ראש השנה (כ"ג), וכונה
 המשכן בראשונה והוקם בשנייה שנחשדה שנה
 באחד בניסן, אבל שנות האנשים מנויין למנין שנות
 עולם המתחילין מהשרי, ומלאו שני המנינים בשנה
 אחת המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים
 שנחרכה המקום לישראל לסלוח להם ונלטו על
 המשכן, והשני באחד באייר (במד"ר א' י'): על עבודת
 אהל מועד. הן אדנים שנטשו זו: (יח) כיוור. כמין
 דוד גדולה"ל ולה דדים המריקים צפיהם מים:
 ובנו. כהרגומו צסיסה, מושב מחוקן לכיור"ל:
 לרחצה. מושב על הכיור"ל (נחמ"כ כ"ג): ובין
 המזבחה. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח
 משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמטא ועומד
 כנגד חויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל
 בנתיים משום שנאמר (מ"י כ"ט) ואת מזבח העולה קם

לפי שנותיו מעת לעת, אבל כשהוא דבר כללי אין רואין כל אחד לעצמו, וכן הוא הנהוג בכל תפוזות העולם שכל שולדו בשנה
 אחד נטרפו כולם באין הפרש לדבר כללי, וקושיותו הדי' משבט לוי מאן יימר לן שהתפקדו במנין ראשון, הלא הסברא לא כן
 נוחתה שאחר שהטאו הזכורים בעגל מיד נבחרו הלויים, והגם שלא עבדו עד שהוקם המשכן מחמת שלא הייתה עבודה קבועה
 בהשראת שכינה צבית מקודש, גם לא נתקדשו הלויים ולא הייתה קפידא בעבודת זכורים, אבל כבר נלטו להבדל, וכמו שאמר
 משה מי לה' אלי, ומה שהקפיד הכתוב לפרש ולומר הזוי במספר השני אפשר משום דסד"א שהמספר הזה הייתה לשבטים
 כל שבט לבדו אין קפידא למנות גם שבט לוי עמהם, לזה צריך להזהיר, אבל נלמד סמום מן המפורש שגם במנין ראשון לא
 היו (רא"ם): לו) הוא כלי גדול ובתוכו המים ובתחתיתו י"ב דדים שהם צינורות בולטים ממנו שיוכלו להסגר ולפתוח,
 ופתח צ' דדים כאחד על ידו ורגלו הימנית ועל ידו ורגלו השמאלית: לו) שהכיור היה נתון עליו בגובה להריק מדדיו
 שנחתתו על ידיו ורגליו של כהן: לח) ולא על כנו הסמוך לו, ח"ל הגמ': יכול יהא כנו מקדש (ידיים ורגלים) כדרך
 שהכיור מקדש ח"ל ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת לנחשת הקשתיו (דימיתיו) ולא לדבר אחר (פי' מדאיתרך קרא לומר שכנו

אור החיים

ידבר בלבו אם לאושר ובהיותו בן עשרים הגה הוא יח. ונתת שמה מים. נראה שאין חיוז לעשות
 שלם בדעתו להחזיק מגן ולנה בתגבורת השכל הדבר נול ידו מזה אלא רוא רביו זר

יש ויקד
 ידיוהו
 קמ'שפן
 ימותו
 קש'ש'ן

פתח מ
 ואין כו
 כלפי כ
 ידיהם
 ידיו ורו
 ורגלים
 השמאל
 (כ) בג
 ובין ה
 המשיח
 ימותו
 כללות
 החילוק.
 שויו נטחו
 והוא רי
 בדברי ח
 ז"ל, ועי
 לשרת, ו
 ועיין מו
 לדרכיו
 אהל מו
 שהסית
 דרשות,
 אבל אם

ועשי
 י.מ.ז

יִשְׂרָאֵל וְיִקְדְּשׁוּן אֶהְרֶן וּבְנֵיהֶי מִנֵּה יֵת
 יִדְהוֹן וְיֵת רְגִלְיָהוֹן: כ בְּמִיעֲלֵהוֹן
 קְמִשְׁפֵּן זְמַנָּה יִקְדְּשׁוּן מִיָּא וְיָא
 יְמוֹתוֹן אוּ בְמִקְרָבְהוֹן קְמִדְפָּחָא
 קְשִׁמְשָׂא קְאִסְקָא קְרַבְנָא קְרָם יֵי:
 וְרַחֲצוּ אֶהְרֶן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם
 וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כ בְּבֹאֵם אֶל־אֶהְל מוֹעֵד
 יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יִמְתּוּ אוּ בְנִשְׁתֶּם אֶל־
 הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת לְהִקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:

יִשְׂרָאֵל וְיִקְדְּשׁוּן אֶהְרֶן וּבְנֵיהֶי מִנֵּה יֵת
 יִדְהוֹן וְיֵת רְגִלְיָהוֹן: כ בְּמִיעֲלֵהוֹן
 קְמִשְׁפֵּן זְמַנָּה יִקְדְּשׁוּן מִיָּא וְיָא
 יְמוֹתוֹן אוּ בְמִקְרָבְהוֹן קְמִדְפָּחָא
 קְשִׁמְשָׂא קְאִסְקָא קְרַבְנָא קְרָם יֵי:

לקט בהיר

רש"י

נחשה ש"מ לא אחקש לכיור) עכ"ל הגמ', ובש"ח כתב דקשה לו (לרש"י) היאך יכולין לרחוץ מן הכן עכ"ל, ונעלם ממנו גמרא דנזחים הנ"ל: טל) ולא לזד לפון המוצח ששם היה שחיטת קדשי קדשים והיה צריך להיות פנוי מכל כדאיחא נזחים, ולא ממש לדרוס אלא מעט לדרוס ויותר למערב כלומר לזד מערבית דרומית של המוצח, ומן פתח אהל מועד היה הכיור לזד דרומית מזרחית, ולזה לא אמר בין אהל מועד למוצח, אלא אמר ב' פעמים "בין" פירושו בין אהל מועד לדרוס ובין המוצח לדרוס (מ"ל), ו"ל רש"י נזחים שצריך ליתנו כל מה שיכול לקרבו באויר שבין מוצח לאהל מועד ובלזד שלא יהא מפסיק עכ"ל: מ) להקדים רגליהם אי אפשר שהכתוב הקדים ידיהם, להקדים ידיהם אי אפשר שמעלין בקודש, לזה בהכרח לעשות צבת אחת (ג"א) ועוד מדכתיב את ידיהם ואת רגליהם ב' פעמים "את" והוא ריבוי ופירושו "עם" עז"ה את (עם) ידיהם יהיה דבר מה, ואת (ועם) רגליהם יהיה דבר מה (אדה"ח): מ) דבצרי חז"ל נקרא רחיצה זו קידוש, לפי שאינו לרחוץ הטיוף או להעביר הטומאה אלא לחוספת קידוש, וכן תרגמו אונקלוס ז"ל, ועיין בפ' פקודי מ' ל"א ורחו: מב) פי' מה שאמר הכתוב לשרת אתרווייהו קאי שגם באהל מועד אינו חייב אלא לשרת, אבל אם בא להשתחוות בלי קידוש ידים ורגלים פטור הוא (כן הוא פשטות משמעות הגמ', וכן הוא בת"כ ט' י', ועיין חוסי' יומא ה': ד"ה להביא), שאל"כ בדרך לא זו אף זו בגשחם אל המוצח או (אפי') בצואם אל אהל מועד, אבל לדרכינו נכון הוא בצואם אל אהל לשרת חייב או (אפי') בגשחם אל המוצח, וזהו שפירש"י אל מוצח החיטון שאין כאן ביאת אהל מועד אעפ"כ חייב, ולזה אמר הכתוב "בגשחם" ולא די לומר בצואם אל אהל מועד או אל המוצח (מ"ל): מג) כגון שהסית דעתו בנייהם, שאל"כ די פעם אחת ביום (מ"ל): מד) פי' אל יקשה לך למה אמר הכתוב בדרך שלילה וחדרוש דרשות, לפי שדרך הכתוב בכך (רא"ם), ואעפ"כ טעמי בעי, ואפשר שגא לומר שהמיתה היא בשביל שנתקרב ואין זה כבוד, אבל אם קידש לא ימות בשביל הקריעה, אי נמי ימות משמע לא לחתך, ואינו כן, שמיטה בידי שמים אינו לא לחתך, לזה אמר שלילתו שאם קידש לא ימות בכלל אפילו לאחר זמן (ג"א):

פתח משכן אהל מועד, כלומר מוצח לפני אהל מועד ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרוס^ט כך שוויה נזחים^ט (י"ט): יע) את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת^ט היה מקדש^ט ידיו ורגליו, וכך שנינו נזחים^ט (י"ט) כיצד קדש ידים ורגלים מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדשן*: כ) בבואם אל אהל מועד. להקטיר^ט שחרית ובין הערב^ט קערת או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודת כוכבים^ט נזחים^ט: ולא ימותו. הא אם לא ירחוץ ימותו, שצחורה* נאמרו כללות^ט ומכלל לאו אחת שומע כן: אל המוצח. החיטון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחלר:

שנינו נשחאות ומקדש. שחחורה נאמרה.

אור החיים

ועשית כיור וגו' שאין הכוונה שיעשה הוא^ט): שאין רחיצה לידיים בלא רגלים ולא לרגלים בלא יד. את ידיהם ואת רגליהם. לא היה צריך לומר אלא ידיהם ורגליהם, אלא נתכוון לומר רגליהם ידיהם^ט, והם דצרי רז"ל נזחים (י"ט):

אור בהיר

מ) אלא על פי ידיו נעשים, כמו שגילה הכתוב במקום אחר, ראה קראתי בשם וגו' ועשו וגו' ואת הכיור וגו', ודבר הלמד מענינו הוא. מ) עם ידיהם יהיה איזה דבר עוד, וכן עם רגליהם, שלא ידיהם לזד ולא רגליהם לזד יוכלו לרחוץ.

כא וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יִמְתּוּ וְהִיתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִלְוֲרְעוּ לְדֹרֹתֵם: פ כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כג וְאַתָּה קַח־לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מְרִדְרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּקְנֵם בְּשֵׁם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתֵים וּקְנֵה־בְשֵׁם

כא ויקדשו ידיהו ורגליהו וקלא ימותו ותחי קהו קים עקם לה ולבגוהו קדריהו: כב ומקלי י עם משה קמימר: כג ואת סב קה בוסמין רישא מירא דביא מתקל חמש מאה וקנמן בשם פלגותה מתקל מאתו וחמשין וקנה בוסמא מתקל מאתו וחמשין:

לקט בהיר

רשי

מה) פי' אס לא יאמר מיחה רק פעם אחת היינו אומרים שלא קאי על המזבח, ועתה נחלק פסוק כ' לשנים, עד ולא ימותו שיך לעיל על פסוק י"ט, ומתיבתא "או" מקושר למטה לפסוק כ"א: מו) פי' יקח מכל מין המוזכר את החשוב והיפה והמשונב (ראב"ע): מז) חיצת קנמן סמוך הוא לחיצת בשם, שכלל זה קנמן שמו, וכן קנה בשם מקושר הוא ששמו קנה, פי' קנמן של בשם וקנה של בשם, אבל חילוק יש בן צקס וצין צקס, בושם שם דבר הוא וכולל כל מין שיש בו ריח טוב בלשון יחיד ובלשון רבים בשמים, אבל בשם הוא שם תואר ופירושו הגומן ריח טוב, ובה רש"י להסביר החילוק שבקנמן אמר בשם לפי שקנמן אינו סתם קליפת עץ אלא קליפת עץ מיוחד פי' מין אחד יש בין האלנות שקליפתו נקרא קנמן אבל לא כל קנמן הוא טוב יש שאין בו טעם וריח כמו בכל פירות יש ענבים טובים וישנם אינם טובים, לזה אמר שיקח קנמן בשם כלומר את שהוא טוב ומשונב, אבל קנה הוא שם כולל לכל קנים שינס בעולם אלא שיש מין קנה אחד שהוא מין בשמים ואותו קנה יקח שהוא בושם (רא"ם): מד) ר"ל בהכרח שפי' חיצת מחציתו מחצית עצמו מחציתו של קנמן בשם לא מחציתו של מר דרוור, שא"כ מאי למימרא וכי אין אנו יודעים שר"ג הוא מחציתו של חמש מאות, וגם לפי"ז קשה מאי למימרא שיקח משקל שמחציתו ר"ג יאמר ביושר שיקח משקל ח"ק שקלים, לפי שמזריכו הכתוב ליקח דוקא ב' פעמים ר"ג: מט) פי' ב' פעמים יכריע הקנמן את המאזניים, לו יהיה שיכול לשקול עין צעין בלי הכרעה (וכן הקשה ראב"ע) הכתוב מחייבו להכריע ממה שמזריך להביאו לחצין (גמרי):

(כא) ולא ימותו. לחייב מיחה על המשמש צמחצת ואינו רחוק* ידים ורגלים, שממיחה הראשונה^מ לא שמענו אלא על הכנסם להיכל* (ת"כ י ח): (כג) בשמים ראש. חשובים^מ: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם ויש שאינו אלא כעץ, לכך הולרך לומר קנמן בשם^מ, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאותים. מחצית הכתובים^מ תהא חמשים ומאותים, נמלא כולו חמש מאות כמו שיעור מר דרוור, אס כן למד נאמר בו חלצין, גזירת הכתוב היא להביאו לחלצין להרבות בו ב' הכרעות^מ, שאין שוקלין עין צעין, וכך שוויה בכריתות (ה): וקנה בושם. קנה של בשם, לפי שיש קנים שאין של בשם שינוי נוסחאות * שלא רחוק - רחוק. * באוהל.

אור החיים

שזריך לקדש ידים ורגלים כאחד: כא. חק עולם^מ חפילו עלה מצית הטבילה שנטהר מטומאה חמורה חוקה חקק ה', ולזה הולרך לומר פעם ב' ולא ימותו הא אס לא

רחצו הגם שעלו מטבילה הרי הם צמיתה ולא תועיל טבילה^מ: כג. ואתה קח לך^מ פשט הכתוב הוא שיקח הוא משלו שמן המשחה, לזה אמר

אור בהיר

מג) למה קרא אותו חק, הלא טוב טעם יש בדבר, שלא לעשות עבודה צידים מטובות. מד) ואס יאמר רק פעם א' ולא ימותו, היה מקום לבעל דין לחלוק ולומר שאינו חייב רק צידים מטובות. מה) חיצת קח צמחצתו פירושו אחת קח, גם מה זה לך, הלא

כד וקצי בסלעי
הולרך כולו
חכמים ונחלקו
בו שלק לסוך א שלא יבו עד שז לשמן מע
ואתה י מלוח ש שכלל י דכתיב לשמן ה משה צ בכריתו וכו' בו לעתיד זולתו, ו שמעולו
מו) צפ' ור' יונמן יאשיה ג' בשמים ה בזה משו לומר דש ראשונה חידך המ כלו על שמן המו מכריע.

וּשְׁמַתָּה אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:
 וּנְתַתָּה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לַפְּנֵי פֶתַח
 מִשְׁכַּן אֱהֹל־מוֹעֵד: הִנְּתַתָּה אֶת־הַכִּיֹּר
 בֵּין־אֱהֹל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שֵׁם
 מַיִם: וְשַׁמֶּתָ אֶת־הַחֶצֶר סָבִיב וְנָתַתָּ
 אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֶצֶר: וְלָקַחְתָּ
 אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־
 הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדְשַׁתָּ
 אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:
 וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־
 כָּל־כֵּלָיו וְקִדְשַׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה
 הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים: וְיִמְשַׁחְתָּ
 אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כֵּנּוֹ וְקִדְשַׁתָּ אֹתוֹ:
 י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־
 פֶּתַח אֱהֹל מוֹעֵד וְרַחַצְתָּ אֹתָם
 בַּמַּיִם: וְהִלַּבַשְׁתָּ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת־בְּגָדָיו

דְּסִדְדוּתָא וּתְשׁוּי יְת פְּרָסָא
 דְּתַרְעָא לַמִּשְׁכָּנָא: וְנָתַתְּנָן יְת
 מִדְּבַחָא דְעֹלְתָא קְדָם תַּרְע
 מִשְׁכָּנָא מִשְׁפָּן זְמָנָא: וְנָתַתְּנָן
 יְת פִּיֹרָא בֵּין מִשְׁפָּן זְמָנָא וּבֵין
 מִדְּבַחָא וְנָתַתְּנָן תַּפְּשָׁן מִיָּא:
 ח וְתִשְׁוִי יְת דְּרָתָא סְחוּר סְחוּר
 וְנָתַתְּנָן יְת פְּרָסָא דְתַרְע דְּרָתָא:
 ט וְנָתַסְב יְת מִשְׁחָא דְרִבְוּתָא
 וְתַרְבִּי יְת מִשְׁכָּנָא וְיַת כָּל דִּי
 בָּה וְתַקְדֵּשׁ יְתָהּ וְיַת כָּל מְנוּחֵי
 וְיִהִי קוֹדֶשׁ־א: י וְתַרְבִּי יְת
 מִדְּבַחָא דְעֹלְתָא וְיַת כָּל מְנוּחֵי
 וְתַקְדֵּשׁ יְת מִדְּבַחָא וְיִהִי מִדְּבַחָא
 קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין: יא וְתַרְבִּי יְת
 פִּיֹרָא וְיַת פְּסִיסָהּ וְתַקְדֵּשׁ יְתָהּ:
 יב וְתַקְרַב יְת אֹהֶרֶן וְיַת בְּנוֹחֵי
 לַתַּרְע מִשְׁפָּן זְמָנָא וְתַסְחִי יְתָהוּן
 בַּמַּיָּא: יג וְנָתַלְבַּשׁ יְת אֹהֶרֶן יְת

תולדות ובית אהרן והוספות
 [1] זמנים נס: [2] זמנים נס, מו"ל ויקרא דטוה
 דלדנה, [3] זמנים פו, ירושלמי סוכה פ"ד ג' וזכר מ"ג
 כה, [4] זמנים פ"ח

דְּעִסְקִין בְּאֹרֵי־תָא וְ
 צְדִיקָא וְרַפִּין בְּזִכְרוֹ
 זְמָנָא מְטוּל עֲתִירָא:
 כְּאִילוּ מְקַרְבִּין עֲלֵתָא
 תַּפְּשָׁן מוּי מְטוּל חוּבְסִי
 חֲזוֹר חֲזוֹר מְטוּל זְכוּ
 דְתַרְע דְרָתָא מְטוּל ו
 דְרַדְקֵי עֲמָא דְיִשְׂרָאֵל
 יְתִיה מְטוּל כְּלִיל דְ
 יוּמָא: י וְתַרְבִּי יְת
 קוֹדֶשִׁין מְטוּל כְּלִיל:
 גְּלוּתָא: יא וְתַרְבִּי
 דְסִנְהֶדְרִין דְעֲמִיָּה דְע
 דְעַל יְדוּי עֲתִידִין פִּיר
 בְּנוּי לַתַּרְע מִשְׁפָּן זְמָ
 פִּירוּשׁ יוֹנָתָן (ט) עֲתִירָא
 לְמוֹכָב: (כ) עֲקִימוּפִיתְהוּן
 שֵׁם הַכְּתוּב (מִכָּה ו טו) תְּשֻׁלֵּךְ
 מִיָּם עִי מִשָּׁה רִבִּיעוּ, גַּם לְמוֹ
 מַמְלַת "וּמִשַּׁחַת" לְשׁוֹן מִשִּׁיחַ

תעשה ליום על הכפרים (לע
 לקדשו. וכתוב שבעת ימי
 ומשחת אותו לקדשו (שם פס
 שבעת ימי המלואים. וכתוב
 המשכן וימשה אותו (במדבר
 המלואים. אז החלו הנשיאי
 היה מקריב אהרן עגל בן בי
 האיל שלו. ועגל וכבש שו
 שחשט שעיר החטאת וחטאו
 לו לזרוק דמו ולהקטיר האכ
 כהן, על כן נשרף בשר ה
 שהיא שעיר עזים יאכלוהו
 הבוקר. ואחר כל זה הקריב
 חנוכת המזבח אחר תשעה
 חשים אל לבך דברי הטוען
 ישראל לא עשו במדבר סי
 שמרו חג המצות, כי כן כ
 שבעת ימים חאכל מצות (ש
 לכם לזכרון (שם יב יד), לדור

(י) והיה המזבח קד
 גם קדשי הקדשים אנ
 ואמר גם במשכן (בפסוק קו
 קדשים רק מקום משכן ו

אבן עזרא

והנה על דרך הפשט כיום החודש הראשון היתה
 תחילת הקמת המשכן. והנה זה המשכן הראשון הקימהו ביום
 אחד לחודש הראשון. והחלו לבנות הבית הראשון, שהוא
 המשכן השני, בחודש השני, שהוא אייר בשני לחודש, כי כן
 כתוב בחדש השני בשני (דברים ג ב). ובתלמודנו כתוב (שם פו):
 כי יום חמישי יצאו ישראל ממצרים. ואם הוא דרך קבלה נקבל,
 ואם הוא דרך סברא, לפני יום חמישי יצאו, כי אין בין שנה
 פשוטה לתחילת שנה האחרת פחות משלשה ימים, כי שנת
 חסרון שני, ושני יצאו בשביעית, ואם מעוכרות הם חמשה
 בחסרון. ובעבור שהכתוב אמר ביום השבת יערכנו (ויקרא כד ח),
 נראה כי ביום השבת ערך משה הלחם על השלחן. והנה ביום
 ששי הוקם המשכן או ביום שבת. אף על פי שאין זה ראייה
 גמורה, כי יוכל הטוען להשיב ביום השבת יערכנו הכהן אחר
 שהוקם המשכן וערך משה הלחם. הנה הזכיר במעשה, כי הקים
 משה המשכן, כאשר אמרתי בשני המקצועות, והלויים שהם
 ממשפחתו הקימוהו, כי איננו מעשה יחיד. ונתן האדונים למטה,

מקראו ג' צלולו
 במאור
 יוצא אור אל מבין המאור

דְּעִסְקִין בְּאוֹרֵי־תָא וְרִיחֵיהוֹן גְּדִיף הִי כְקַטֹּרֶת בּוֹסְמֵיָא וְתִשׁוּי ית פְּרָסָא דְתַרְעָא לְמִשְׁכְּנָא מְטוּל צְדִיקָא רַחֲפִין בְּזִכּוּתְהוֹן עַל עֲמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל: וְוַתְּתֵן ית מְדַבְּחָא דְעֵלְתָא קְדָם תְּרַע מִשְׁפָּן זְמָנָא מְטוּל עֲתִירָא דְמִסְדְּרִין פְּתוּרָא קְדָם תְּרַעֲיָהוֹן וּמְפָרְנִסִין מְסַפְנָא וּמִשְׁתַּבֵּיק לְהוֹן חוֹבֵיָהוֹן כְּאִילוּ מְקַרְבִין עֵלְתָא עַל מְדַבְּחָא יט: וְוַתְּתֵן ית פִּיּוּרָא בֵּינֵי מִשְׁפָּן זְמָנָא וּבֵינֵי מְדַבְּחָא וְתֵתֵן תַּמָּן מוּי מְטוּל חוֹבֵיָא דְהַדְרִין בְּתִיּוּבְתָא וְשִׁדְדִין עַקְמוּמִיתְהוֹן הִי כְמֵיָא כ: L ח וְתִשׁוּי ית דְרַתָּא חֲזוֹר חֲזוֹר מְטוּל זְכוּת אֲבֵהָת עֲלָמָא דְמַחְזִרִין חֲזוֹר חֲזוֹר לְעֲמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל וְתֵתֵן ית פְּרָסָא דְתַרְעָא דְרַתָּא מְטוּל זְכוּת אֲבֵהָת עֲלָמָא דְפָרִיס בְּתַרְעָא גֵיְהֵנָם מִן בְּגִלְל דְלָא יַעֲלוֹן תַּמָּן נְפִשְׁת דְרַדְדֵי עֲמָא דִישְׂרָאֵל: ט וְתִסְבַּח ית מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְתַרְבִּי ית מִשְׁפָּנָא וְיַת כָּל דְבֵיָה וְתַקְדֵּשׁ יְתִיהָ מְטוּל כָּלִיל דְמַלְכוּתָא דְבֵית יְהוָה וּמְלָכָא מְשִׁיחָא דְעֲתִיד לְמַפְרֹק ית יִשְׂרָאֵל בְּסוּף יוֹמֵיָא: י וְתַרְבִּי ית מְדַבְּחָא דְעֵלְתָא וְיַת כָּל מְגוּי וְתַקְדֵּשׁ ית מְדַבְּחָא וְיִהִי מְדַבְּחָא קוֹדֵשׁ קוֹדֵשִׁין מְטוּל כָּלִילָא דְכֹהֲנֵתָא דְאַהֲרֹן וּבְנוֹי וְאֶלְיָהוּ כְּהֵנָּא רַבָּא דְעֲתִיד לְמִשְׁתַּלְחָא בְּסוּף גְּלוּתָא: יא וְתַרְבִּי ית פִּיּוּרָא וְיַת בְּסִיסִיָה וְתַקְדֵּשׁ יְתִיהָ מְטוּל יְהוֹשֻׁעַ מְשׁוּמְשָׁנָא כא] רַבָּא דְסַנְהֶדְרִין דְעַמִּיָה דְעַל יְדוּי עֲתִידָא אַרְעָא דִישְׂרָאֵל לְאִיתְפַּלְגָא וּמְשִׁיחָא בְּרַ אֶפְרַיִם דְנַפְיָק מִגֵּיָה דְעַל יְדוּי עֲתִידִין בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַנְצָתָא לְגוּג וּלְסִיעֲתִיהָ בְּסוּף יוֹמֵיָא: יב וְתַקְרִיב ית אֶהֱרֹן וְיַת בְּנוֹי לְתַרְעָא מִשְׁפָּן זְמָנָא וְתַסְחִי יתְהוֹן כְּמֵיָא: יג וְתַלְבֵּשׁ ית אֶהֱרֹן לְבוּשֵׁי קוֹדֵשָׁא וְתַרְבִּי יתִיהָ

פירוש יונתן יט] עתיריא דמסדרין [וכו]. פירוש העשירים מישאל שנתנים מלחמם לרלים ומחלים עונותיהם, כי שלחן דומה למזבח: ז] עקמומיתיהוון כמ"א. פירוש משליכים עקמומיות הלב ועולתם, על שם הכתוב (איכה ב יט) שפכי כמים לבך, או על שם הכתוב (מיכה ו יט) השליך במצולות ים כל חטאתם וק"ל: כא] יהושע משומשנך. פירוש שדרש הכיור רמו ליהושע אשר יצק מים ע"י משה רבינו, גם למד תורה הנמשל למים, וכמה פנים לתורה דרושים לכל הפציהם. ומה שדרש על משיח, נראה לי דרדיק ממלת "ומשחת" לשון משיח הוא, ובפרט דכתיב אחר כך לכהנת עולם לדורותם וגו', דקשה ליה מאי וקדשת "אותו" דהא קאי אכיוור וכנו דהוה ליה למימר וקדשת "אותם", אלא דקאי אמשיח:

אבן עזרא

תעשה ליום על הכפרים (לעיל כט לו) לכל יום, ומשחת המזבח לקדשו. וכתוב שבעת ימים תכפר על המזבח (שם פסוק לו) ומשחת אותו לקדשו (שם פסוק לו). והנה הטעם ככה תעשה כל שבעת ימי המלואים. וכתוב ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו (במדבר ז א) ויקדש את המזבח שבעת ימי המלואים. או החלו הנשיאים להקריב לחנוכת המזבח, וככה היה מקריב אהרן עגל בן בקר לחטאת לכפר בעדו, והעלה גם האיל שלו. ועגל וכבש שהוא קרבן העם העלה עולה אחר שחטט שעיר החטאת וחטאהו, כאשר עשה לעגל החטאת אשר לו לזרוק דמו ולהקטיר האמורים. רק חטאת הכהן לא יאכלנה כהן, על כן נשרף בשור הפר מחוץ למחנה. וחטאת הצבור שהיא שעיר עזים יאכלוהו הכהנים. וכל זה היה אחר עולת הבוקר. ואחר כל זה הקריב עולת נחשון וחטאתו. והנה נשלמה חנוכת המזבח אחר תשעה עשר יום לחודש הראשון. ואל חשים אל לבך דברי הטוען כי אימתי עשה קרבנות החג. כי ישראל לא עשו במדבר סיני רק חג הפסח לילה אחד, ולא שמרו חג המצות, כי כן כתוב והיה כי יביאך ה' (לעיל ג ה) שבעת ימים תאכל מצות (שם פסוק ו). ופירוש והיה היום הזה לכם לזכרון (שם יב יז), לדור הבא אחרי כן לקבוע יום צאתכם

רמב"ן

והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים. ויתכן שאמר במזבח קדש קדשים בעבור שיקריבו בו והיה המזבח קדש קדשים כל הנוגע במזבח יקדש (לעיל כט לו):

מצאנו אלה הכלים בספר עזרא, ואם אינם מפורשים חוץ מחצוצרות.⁸ ולפי דעתי, בעבור היות החמשה עשר דברים תרומת גדבה, לא הפריש הכתוב את הכסף⁹, כאשר הראיתך בפסוק אשר ילד לו¹⁰, וטעם לזכרון. על האדנים¹¹, וקדמונינו ז"ל העתיקו¹², כי מצוה על כל ישראל לתת מחצית השקל בכל שנה קודם ניסן לכפר כל איש על נפשו, ואם לא יתנו יהיה בהם נגף. ואחר שיתנו אינם חוששים אם ספרם מלכם, שיתנו שנית. והנה מצאנו עד נאמן על דברי הקבלה, מדוע לא דרשת על הלויים להביא מיהודה ומירושלים משאת משה עבד ה' (דה"ב כד, ו) על ישראל במדבר¹³. וצורך הכסף לתמידין ולמוספין. ויאמר הגאון בעבור שהבא אחרי כסף הכפורים הכיור, כי יוקח ממנו לצורך הברכה והתעלה¹⁴. ובעבור שהזכיר בצלאל והחכמים להורות, כי החכמים המלמדים את הכהנים הלכות שחיטה וקמיצה, גם הם יקחו הוצאתם מכסף הכפורים. ובעבור שאמר מחלליה מות יומת על פי בית דין, גם בית דין יקחו הוצאתם מכסף הכפורים.

יח כיוור נחשת. צורתו ידועה. ומלת כנו. מגורת על כנך (בראשית מ, יג), והוא מקום לכיור וגדול ממנו. ופי' כן כמו מכונה, כי כן בבנין הבית (מ"א ז, מג). ולא הזכיר ארכו ורחבו, רק יעשה כדי המראות כאשר אפרש. והושם בין האהל ובין המזבח שישמר שלא יכנס באהל עד שירחץ.

יט ורחצו אהרן ובניו ולא אחרים. ובאלה פקודי (מ, לא) משה עמם¹⁵, כי הוא כהן הכהנים הגדולים והוא כיהן קודם אהרן. וקדמונינו ז"ל אמרו כי שני צנורים היו בכיור¹⁶, וזה טעם ממנו¹⁷.

כ כבואם אל אהל מועד ירחצו מים. ויחסר בי"ת¹⁸ כבי"ת הנמצא בי"ת ה' (מ"ב יב, יא)¹⁹. או בעת הקריבם האשה על גבי המזבח²⁰.

כא וטעם ורחצו יריהם. על בנייהם העומדים תחתם²¹.

כג ואתה קח לך. יש או' כי הבשמים והסמים משה הוציאם. והכתוב אמר כי הנשיאים הביאום (כז"כח). וטעם ואתה קח לך, שלא יפקידם ביד אחר. או שייבקשם, ויקחם מכל הנמצא אתו. בשמים ראש. שיהיה כל בושם ראש לבשמים. או טעמו עם כל ראשי בשמים (שה"ש

(ידבנו)? והוא השיב, כי כסף אחר היה גדבה לצורך שלחן כסף. כי לא יתכן שלא יהיה שם שלחן לתקן עליו שום דבר, או לחתוך או לרחוץ עליו. ולחצוצרות ולמזרקים. ודאי לא דייק ראב"ע במובאה. במ"ב יב, יא: ספות כסף, מזמרות, חצוצרות. בעזרא א, ט—י נזכרים אגרטלים, מחלפים וכפורים. 8 בתורה (במדבר י, ב) נאמר רק על עשיית שחי חצוצרות. 9 לא הוציאו מן הכלל הכסף, אף שלא היה בגדבה. בארוך: לא חשש להוציא דבר אחד משה עשר דברים. 10 בראשית לה, כו: אלה בני יעקב אשר ילד לו בפדן ארם — ראב"ע: עשתי עשר נולדו לו שם, כי בנימין נולד בארץ כנען. והכתוב כתב על הרוב. 11 שנעשו מכסף הכפורים.

12 שקלים א, א. 13 המלים על ישראל במדבר הן תוספת ביאור של ראב"ע. בארוך בפתיחה: וראיתו משאת משה במדבר. 14 הכיור בעצמו נעשה ממראות הצובאות. 15 ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם. 16 יומא לו, א: בן קטין עשה י"ב דד לכיור, שלא היו אלא שנים... כדי שיהיו שנים עשר אחיו הכהנים העוסקין בתמיד מקדשין ידיהן ורגליהן בבח אחת. 17 במים היוצאים ממנו, ולא כשהם בתוכו. 18 מעיקרו: במים. 19 מעיקרו: בבית ה'. 20 כאן הדבור על מחציתו השניה של הפסוק: או בגשתם אל המזבח. ירחצו מים נמשך למעלה ולמטה. 21 בא עוד פעם ורחצו בשביל לצוות לדורות הבאים.

ד, יד). מר דרור. אמר ז בפסוק אריתי מורי (שם ור' יהודה בן בלעם²² הספ בלשון קדר וכן בלשון ו דרור כמו וקראתם דרור הגאון, כי הוא עץ רטוב. כד וקדה. ידועה בפ"ה כה רוקה. שם הפועל²³. וישאר השמן²⁴. כו ומשחת בו. כמו ממ הוא המשכן ואת כל אשו לא שמון משחת קדש. ל לב לא ייסך. הטעם כמ ראשו והזייה. ותראה זאו ראוי להיותו מאוסף²⁵ בי או יהיו שני שרשים²⁶. ו לג איש אשר ירקח כמו שמלכי ישראל ימשחו בו כי הנה הכתוב אמר למש חוץ ממשפחת דוד, ואין 22 ראה הפירוש הארו 23 ראה מבוא עמ' 62. 25 ובבחר הוא מאחרים. חטוי. המור הנאסף מן המו אסיה בתחילתו הוא נוזל. ו עם הזמן הוא מתקשה ובעל ריח נעים חריף. לארץ. שלארץ יהיה דרור. 28 רקיתת, שם הפועל בארוך: כמו מקטר קטרת עצם. 30 כדרך ע בהכנת שמן טוב. לעשיית השמן לפי קבלו לפסוק הקודם ורמב"ן לפי מן הבשר ומן הלחם. את המשכן... 34 יגק — נוק, יטב — טוב. 36 מנוקד. 37 דעת — כמו ויושם. שם הוא א המדקדק, כי החירק תחו בעיני. 39 יסך

אבן עזרא

כינוי הגאון רבי אברהם אבן עזרא

ה' ג' ע"ג א"ש ו"י

הוצא מוסד הרב קוק - ירושלים

נטילה בכלי בעיא. ומדקאמר נוטל ידיו שחרית לכאורה משמע דהכי קאמר באותה נטילה שנוטל אדם ידיו שחרית יכול להתנות שתעלה לו כל היום ואפילו לאכילה. ועוד אמרו בפרק היה קורא [יד. ב] אמר רבי יוחנן הנוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קרית שמע זו היא קבלת מלכות שמים שלימה. מדקאמר נוטל ידיו ולא קאמר רוחץ ידיו כמו שאמרו [שבת כה. ב] בערב [שבת] רוחץ פניו ידיו ורגליו. משמע לכאורה שצריך בשחר לנטול ידיו בכלי.

ואם תשאל מאי שנא תפילת השחר מתפילת מנחה וערבית. יש לומר לפי שבשחר אנו נעשים ככריה חדשה דכתיב [איכה ג. כג] חרשים לבקרים רבה אמונתך וכמו שבא להם ז"ל במדרש [איכ"ר ג. ה]. וצריכין אנו להודות לו יתברך על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו. ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן ברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר. ולפיכך אנו צריכין להתקדש בקדושתו וליטול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו. ומשכשך ידיו בתוך הכלי בין בשחר בין בשעת אכילה שפיר דמי. מדאמרינן בכיור [שמות ל. יט] ורחצו אהרן ובניו ממנו, ולא בתוכו [נחמ"ס כא. א]. שמע מינה הכא הוא דכתיב ממנו הא בעלמא אפילו בתוכו שפיר דמי. וכן נמי להטביל ידיו בנהר שפיר דמי. וכאן וכאן מברך על נטילת ידים וכמו שכתבתי למעלה

[ס' קצ.]

אלא אם כן חייב לנטול בנטילה, והיאך יאמר ציונו על הנטילה והיכן ציונו, וליותר יספיק לו רחיצה במים או אפילו נקיון בעפר ובצורות.

ועל כן אנו מקובלים מרבנותינו זכרונם לברכה שאם אדם מטביל ידיו בנהר בשחר או בשעת אכילה אינו מברך אשר קדשנו וציונו על טבילת ידים דעל טבילת ידים לא נצטוונו, אלא מברך וציונו על נטילת ידים ולומר הוא יתברך ציונו על הנטילה, ועל כן הטביל זה ידיו בנהר דיש בכלל מאתים מנה ויש בכלל הטבילה נטילה ומחמת צווי הנטילה הטביל את ידיו. ולפיכך אפילו נטל ידיו בכלי ואפילו אתה מחייבו לברך אינו מברך אלא נקיון ידים. אלא שאפילו לברך כלל אינו רואה אלא כדברי רבינו. שהוא אינו מחייב ומצווה לא לנטול ולא לרחוץ, ורחיצה זו אינה מחוייבת מצד עצמה אלא מחמת שאינו רשאי לברך אשר יצר בידים מטונפות. ואם אתה אומר כן אף מי שיש צואה על בשרו ובמקום מגולה או אפילו דבוקה בסנדלו שאינו רשאי לברך עד שיסירנה וירחץ המקום ההוא, אנו מצריכין אותו לברך על אותו נקיון, ואינו.

ראה בח"ז ס"י תקלד ותקלה

קצא

נכפל במיוחדות ס"י קצד

שאלת עוד למה תקנו ברכת על נטילת ידים בשחרית, שברכה זו לא נתקנה אלא על הפת בשעת סעודה.

קצב

נכפל במיוחדות ס"י קצה

ומה ששאלת במי שעומד בתפילה או בסעודה ונזכר שנגע במקום מטונף בשוגג. אם יתחייב קודם שיוגמור תפילתו או סעודתו לנטול ידיו ולברך על נטילת ידים אם לא.

תשובה איברא כך נהגו בכל מקום לברך בשחר על נטילת ידים ומקפידים בה בכל תנאי הנטילה כבשעת סעודה. ואני לא מצאתי בשום מקום דבר מבורר שיצטרך אדם לנטול ידיו שחרית בכלי. דאי משום שיבתא [יומא עו. ב] ובת מלך [שבת קט. א], די ברחיצה. ואי משום תפילה וקרית שמע, די ברחיצה או בנקיון עפר וצורות. וכדאמרינן [ברכות טו. א] מידי ארחץ במים כתיב בנקיון כתיב [תהלים כו. ו] בכל דבר דמנקה. וגרסינן בברכות [שם] רב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא. אלא שיש לי קצת דמדומי ראייה לחיוב הנטילה בכלי בשחר, ממה שאמרו בפרק כל הבשר [חולין קו. ב] אמר רב נוטל ידיו שחרית ומתנה עליו כל היום. כלומר מתנה שתעלה אותה נטילה אפילו לסעודה. ואילו לאכילה

שו"ת הרשב"א בשם חלק א
המנוח

הכין ופארג הוטרג

תקריבו. מלמד ששנים מתנדבים עולה בשתפות. קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת צבור, היא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות. לשון רש"י. פרש הרב פן, לומר שאם יתנדבו רבים להביא עולה עולת השתתפין היא, מה בין שנים המשתתפין בקרבן ובין עשרה ואלף שששתתפו בו. אבל קיץ המזבח הבאה מן המותרות לב בית דין מתנה עליה, ולפיכך היא עולת צבור. והנה לדעתו כל עולה שביאו רבים חוץ מן המותרות, דינה כדון עולת השתתפין, ומעונה סמיכה בכלם, והנסכים קרבים משלהם. ואולי לדעתו עולת העוף שהיא באה נדבת שנים ואינה באה נדבת צבור, וכן השלמים שאמרו בהם שהשתתפין מביאין אותם נדבה ואין

טוב ירושלם

קרבן יחיד טעון סמיכה, ונסכיו כאים משל בעלים, ובא גם מן העוף, ובא עולה או שלמים. קרבן ציבור אינו טעון סמיכה, ונסכיו כאים משל ציבור, ואינו בא מן העוף, ולא שלמים. עולות הנדבה שהיו מקריבים לקיץ המזבח ממותרי השקלים, היו קרבנות ציבור. עולת נדבה שנקנחה מכסף שהציבור תרם לכתחילה למטרה זו, נחלקו בה רש"י ורבינו. לדעת רש"י דינה כקרבן יחיד, לדעת רבינו דינה כקרבן ציבור.

תקריבו*. כתב רש"י: מלמד ששנים מתנדבים עולה בשותפות*. קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת ציבור. היא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות*. עכ"ל.

ורש"י מפרש כך* ללמדנו שגם אם רבים מנדבים עולה, היא עולת שותפים*, כי מה בין שנים המשתתפים בקרבן ובין עשרה או אלף המשתתפים בו, אבל עולת קיץ המזבח הבאה ממותר השקלים, לב בית דין מתנה עליהם*, ולכן* היא עולת ציבור.

נמצא שלרש"י כל עולה שרבים מביאים אותה, חוץ מעולה הבאה משקלי המותרות, דינה כדון עולת השותפים, וטעונה סמיכה ע"י כל אחד מהם, והנסכים קרבים משלהם*.

ואולי לדעתו יכולים רבים לנדב לכתחילה עולת עוף שהיא באה נדבת שנים ואינה באה נדבת ציבור*, מפני שהיא נקראת עולת השותפים. וכן יכולים רבים לנדב שלמים, שר"ל אמרו עליהם (ת"כ)

פני ירושלם

קרבנות אלה נקראים עולות קיץ המזבח, על שם שהיו מקריבים אותם כל יום אחרי קרבנות החובה, כמו פירות קיץ, תאנים וענבים, שבני אדם אוכלים אחרי סעודתם.

(לפי רמב"ם הלי שקלים ב ד, וסי' זכרון) מפרש כך, שנדבת ציבור הוא עולת קיץ המזבח, ואינו מפרש שהיא גם קרבן שהציבור קנהו לכתחילה עבור קרבן נדבה.

היא עולת שותפים, ודינה כקרבן יחיד.

לב בית דין מתנה עליהם, על כל המותרות שיקריבו מהם עולות נדבה, כמו שאמרו בירושלמי שקלים (ד ג) וכ"כ הרמב"ם בהלי שקלים (ד ט).

ולכן, מכיון שהציבור נתנו את הכסף לקניית קרבנות חובה.

משלהם, לא משל ציבור.

ואינה באה נדבת ציבור, כמו שאמרו בת"כ (ו ו): קרבנו, היחיד מביא עוף ואין הציבור מביא עוף.

תקריבו. השאלה היא, מדוע הפסוק פותח בלשון יחיד, אדם כי יקריב, ומסיים בלשון רבים, תקריבו את קרבנכם. (הרא"ם)

בשותפות. ועדיין הייתי אומר שרק שותפים יכולים להקריב עולת נדבה, מפני שדינה כקרבן יחיד, אבל ציבור אינם יכולים, מפני שדינה כקרבן ציבור. לכן ממשין רש"י: קרבנכם, מלמד שהיא באה נדבת ציבור היא עולת קיץ המזבח. (הרא"ם)

עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות. כלומר, בזמן המקדש היו שמים את חצאי השקלים בלשכה אחת, וממלאים מהם שלש פעמים בשנה שלש קופות. מחצאי השקלים שבקופות אלה היו קונים את קרבנות החובה של הציבור. חצאי השקלים שבקופות נקראים "תרומת הלשכה". חצאי השקלים שנשארו בלשכה נקראים "שיירי הלשכה".

ממותר חצאי השקלים שנשארו בר"ח ניסן מתרומת הלשכה ומשיירי הלשכה היו מקריבים עולות נדבה עבור הציבור.

החלן חן הגורג
טוב ירושלם
הרב"ש ר' טנאס יגורג יגורג

קרא
על
הר
קריב
פן
שנים
קרו
היה
קרבן
מנחה
המותרות
אברי
קריבים
להלן
לא בקר
להוציא
לל "מן
כי יקריב
ממשין
בהמה,
ות מ' ח)

הצבור מביאים אותם נדבה (חורת פהנים פאן), בכלן יכולין הרבים להתנדב להם בתחלה, דעולת השתפין היא נקראת (שלמי שתפין הם נקראין, ולא מעטו אלא שלא יביאו אותן מן הקפות ואפשר שנאמר שאם רצו צבור להפריש בתחלה לנדבה, ויגבו אותה באשר יגבו השקלים לתמידין ומוספין שתהיה נדבת צבור בעולת בהמה, ואין בה סמיכה שנתרבה מן הכתוב הזה, וכל זמן שיתנדבו בו רב ישראל היא נדבת צבור, ואינה בעולת העוף ולא בשלמים, ומעוטן נדונין פיהידים, והוא העקר.

(ד) וסמך ידו. בשתי ידיו, כי מצאנו: וסמך אהרן וכניו את ידיהם על ראש הפר (שמות כט י), וסמכו אהרן וכניו את ידיהם על ראש האיל (שם טו), ודרשו בו: ידי כל יחיד ויחיד, והנה היא בשתי ידיו. ובשעיר המשתלח מפרש: וסמך אהרן את שתי ידו על ראש השעיר (להלן טו כא), ולא ידעתו אם בן לפה כתב בכל שאר הסמיכות: את ידו. ואולי להוציא ממנו מה שדרשו (מנחות צג:): ידו ולא יד שלוחו, כי שפא היה במשמע "ידיו"

טוב ירושלם

כאן שהשותפים מביאים אותם נדבה ואין הציבור מביאים אותם נדבה, מפני שגם הם נקראים שלמי שותפים, ולא מיעטו* אלא שלא יביאו אותם מקופות השקלים.

אולם יכולים אנו גם לפרש שאם ציבור רוצים לנדב קרבן נדבה, וגובים את הכסף מהציבור כמו שגובים את השקלים לתמידים ולמוספים, שהקרבן הבא מכסף זה דינו כקרבן ציבור, ואינו טעון סמיכה האמורה כאן. ולא רק אם כל ישראל משתתפים בנדבה זו, אלא גם אם רוב ישראל מגדבים אותה, היא נדבת ציבור. אבל רק אם קרבן זה היא עולת בהמה*, לא עולת העוף ולא שלמים, ומיעוט הציבור דינו כיהידים. ופירוש זה הוא העיקרי*.

וסמך ידו, הכונה: את שתי ידיו. ומה שנאמר "ידו" כלשון יחיד בא למעט את השליח.

(ד) וסמך ידו. הכונה: את שתי ידיו, שהרי אנו מוצאים: וסמך אהרן וכניו את ידיהם על ראש הפר (שמות כט י), וסמכו אהרן וכניו את ידיהם על ראש האיל (שם טו), ודרשו רז"ל* שהכונה: ידי כל אחד ואחד*, הרי שהיא בשתי ידיו. ובשעיר המשתלח נאמר מפורש: וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר (להלן טו כא).

ומכיון שכן אינני יודע מדוע הפסוק כותב בכל שאר הסמיכות: את ידו. ואולי הטעם, כדי שנלמד מזה מה שדרשו (מנחות צג:): ידו ולא יד שלוחו*, כי אם היה כתוב "ידיו" היה אפשר לחשוב שהפסוק

פני ירושלם

ולא מיעטו כמה שאמרו בת"כ שאין הציבור מביאים שלמים נדבה.

היא עולת בהמה שקרבן ציבור בא ממנה.

העיקרי, אבל במלחמות (ברכות פ"ג) כותב רבינו כרש"י שאפילו אם כל ישראל נדבו עולה עולת שותפים היא. (העמק דבר, ישועות מלכו, מקדש דוד) ובחידושי הג"ד מנחם זמבא הי"ד (סי' לח) תירץ, שכבר כותב זאת רבינו לשיטת הר"ף שסובר שאין כלל קרבן נדבה בצבור, וענין קיץ המזבח אינו שהצבור מביאים קרבן נדבה, אלא שהמזבח קונה במה שהרויח עולת הקדש. לדעתו כותב רבינו שם שאפילו אם כל ישראל נדבו עולה עולת שותפים היא, שהרי אין בצבור קרבן נדבה כלל.

אבל כאן כותב זאת רבינו לשיטת רש"י שסובר שצבור יכולים להביא קרבן נדבה, וענין קיץ המזבח הוא שהצבור מביאים קרבן נדבה. לדעתו כותב רבינו שלא רק קיץ המזבח הוא קרבן צבור, אלא גם גבו מהצבור לקרבן נדבה קרבן צבור הוא.

(ד) ודרשו רז"ל, מקומו לא ידוע.

ידי כל אחד ואחד, ואין הכונה ידו האחת של כל אחד ואחד.

ולא יד שלוחו. ואם תשאל, הלא גם אם היה כתוב "את ידיו" היינו ממעטים את השליח ממה שלא נאמר "את הידים" (כמו שהק' בהעמק שאלה). לכן ממשין רבינו שאולי לא היינו דורשים מיעוט זה.

להביא את שתייהן לשון יחיד אלא למי בפסמיכה. ובתורת כ בשתי ידים, כגון א ונרצה לו לכפר! או מיתה בידי שם לאו שנתק לעשה. עגשן אמור, כי ה שמים שוגגיו, ועל תיבון עליהם הטאו שוגגיו.

ואולי בעבור ופרש בתיבי מיתה

כא ללמד רק שהסמי שהסמיכה בשתי ידיב שלוחו של אדם כמוו ובתורת כהנים ידים, בנין אב לכל ו

עולה מר

ונרצה לו לכפר עליו בידי שמים או מלל וכרייתא היא בתורה

ואני תמה, כי תכפר על חייבי מ דין שוגגים שאין ו שהחטאת מכפרת ע

ואולי מכיון והשוגג, ואצל חייב

את השליח ממה שנ

למעט את השליח. ולא "את היד", אלא למדים שרק יד או לסמוך.

כלל זה. ואם תשא ללמד שסמיכה תהי המלואים ושעיר

מו (א) ידיו על עיניו. קשה, מדחשיב אח"כ כי משי ידיו משמע דכאן עדיין לא נטל ידיו, והא אז אסור ליגע בעיניו כמו שכתב בסמ"ק ד' סעיף ג'. וא"ל דלא נקט על הסדר. עוד י"ל דכאן מיידי שמניח ידיו על עיניו אחר ששיים מלבוש על ידו, ודרך המלבוש הוא מניח ידו. וגם מדברי רמ"א סוף סימן מ"ו נסעיף ג' משמע שכל אלו נאמרו על הסדר: (ב) אזור ישראל בגבורה. הזכיר ישראל בגבורה זו וכן צעור ישראל, מה שאין כן באחרות. הטעם, שהשאר הן להנחת העולם שהכל שוין בהם, מה שאין כן באלו שנים הם ישראל לחוד, משום לניעות. דמגורה היא משום שלא יאה לנו רואה את הערוה כמו שכתב צ"י ד"ס וי"א. וכוננו הוא משום לניעות כדליתא בשנת פרק מי שהשתיק קט"ו. כן כפי ראשון מפני אימתא דמנך:

מו "קודם וואו לבית הכנסת יאמר ואני צרוב חסדך [הה"לס ה, ט] וכו', ובכניסתו יאמר בבית אלהים נהלך צרוב נס נה, טו] [כתבים שער הכוונות ענין בית הכנסת]. קודם תפילת שחרית יקבל עליו מלות עשה של וזהבם לריעך כמון [רש פטר הכוונות ד"ה עשהו]: **א** כשיניח ידיו. פירוש ע"י מפה, דאסור להניח ידיו על עיניו קודם נטילה, כמו שכתב סימן ד' [סעיף ג]: **ב** כ"ז צרבי. ויש אומרים צרבי לשון רבים, ולי נראה דל"ן לשונות הנוסחא, דהא אימתא צעור דקאי אנעילת מנעלים שהם לורך האדם. כתב ב"ח ד"ה ומ"ט וכן דגמרה שלנו [נרבות מ, ט] כתוב איפכא המכין מנעדי ואח"כ עשה וכו', וכן כתבו הרצה פוסקים, וכן היה כתוב בכל סדורים שלנו, ועכשיו שינו המדפיסים סדורים וכתבו כמו שכתב בשו"ע על פי הר"ף [נרבות מד, ט] והר"ש [שם פי"ט סימן מג] והרמב"ם [תפלה ג, ו], ועמדים הן ליתן את הדין, עכ"ל. ולי נראה דהכל לפי הזמן והמקום, דעכשיו הכל נועלץ מנעלים קודם שילכו: **ג** המכין.

סיבון מו

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות. וכו' מ' סעיפים:

א [א] כ' [א] כ' כשנעור [א] משנתו יאמר אלהי [א] נשמה וכו': כששומע קול התרנגול יברך [א] הנותן לשבויו [ב] בינה: [ב] בשלובש יברך מלביש ערומים: [א] כ' כ' כשיניח [א] ידיו על [א] עיניו יברך פוקח עורים: כשישב יברך מתיר אסורים: כשווקף יברך זוקף כפופים: כשיניח גלגלו בארץ יברך רוקע הארץ על המים: כשנועל מנעליו יברך שעשה לי [ב] [ג] כל צרבי [א]: כשיהלך יברך [ג] המכין מצעדי [א] גברי: כשיחוגר חגורו יברך [ב] אזור ישראל בגבורה: הגה [ב] [א] או לונס האננט המספיק לו בן לערוה: כשמשים בובע או מצנפת בראשו [ד] יברך עופר ישראל בתפארה: כשיטול ידיו יברך על נטילת ידיו: כשירחץ פניו יברך המעביר שנה מעיני וכו' ד ויהי רצון וכו' עד [א] ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל: [א] ואין לענות אמן אחר המעביר שנה מעיני עד שיחתום הגומל חסדים טובים לעמו ישראל ה שהכל ברכה אחת היא:

א [א] כ' [א] כ' כשנעור [א] משנתו יאמר אלהי [א] נשמה וכו': כששומע קול התרנגול יברך [א] הנותן לשבויו [ב] בינה: [ב] בשלובש יברך מלביש ערומים: [א] כ' כ' כשיניח [א] ידיו על [א] עיניו יברך פוקח עורים: כשישב יברך מתיר אסורים: כשווקף יברך זוקף כפופים: כשיניח גלגלו בארץ יברך רוקע הארץ על המים: כשנועל מנעליו יברך שעשה לי [ב] [ג] כל צרבי [א]: כשיהלך יברך [ג] המכין מצעדי [א] גברי: כשיחוגר חגורו יברך [ב] אזור ישראל בגבורה: הגה [ב] [א] או לונס האננט המספיק לו בן לערוה: כשמשים בובע או מצנפת בראשו [ד] יברך עופר ישראל בתפארה: כשיטול ידיו יברך על נטילת ידיו: כשירחץ פניו יברך המעביר שנה מעיני וכו' ד ויהי רצון וכו' עד [א] ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל: [א] ואין לענות אמן אחר המעביר שנה מעיני עד שיחתום הגומל חסדים טובים לעמו ישראל ה שהכל ברכה אחת היא:

ובאגודה [נרבות סימן ר"ן כתב אשר הכין, וכן טהגין: ד ויהי רצון. י"ט צו ג"ח מיצות (אגודה ט). שחרגילי במורחך, כן הוא צעור. ובספר אורח חיים [מ"ג סדר קדושה קטנ, ט] כתב שצריך לומר לשון רבים כמו שכתב סימן ק"י סעיף ד'. ועיין משו"ב מ"ע [הרמ"ע מפלנו] סימן [ק"ט] [קטע] [ב] [כנסת הגדולה הגה"ט]. ועיין מה שכתבתי שם [מ"ק] [ט] נשם י"ו הרשב"א [שו"ת ח"א סימן כה]: **ה** שהב"ב ברכה אחת. דאלו היה צ"י ברכות היו פותחות בצדוק, [ב] דלאו סמוכות [א] הם, שכל א' נתקנה בפני עצמה. ואע"ג [א] דנענין מעיני

ובאגודה [נרבות סימן ר"ן כתב אשר הכין, וכן טהגין: ד ויהי רצון. י"ט צו ג"ח מיצות (אגודה ט). שחרגילי במורחך, כן הוא צעור. ובספר אורח חיים [מ"ג סדר קדושה קטנ, ט] כתב שצריך לומר לשון רבים כמו שכתב סימן ק"י סעיף ד'. ועיין משו"ב מ"ע [הרמ"ע מפלנו] סימן [ק"ט] [קטע] [ב] [כנסת הגדולה הגה"ט]. ועיין מה שכתבתי שם [מ"ק] [ט] נשם י"ו הרשב"א [שו"ת ח"א סימן כה]: **ה** שהב"ב ברכה אחת. דאלו היה צ"י ברכות היו פותחות בצדוק, [ב] דלאו סמוכות [א] הם, שכל א' נתקנה בפני עצמה. ואע"ג [א] דנענין מעיני

שערי תשובה

מו (א) נשמה. עיין באר היטב. והפרי חדש הביא ראיה לזה מלשון הירושלמי [ברכות פ"ד הלכה ב]. ועיין לעיל סימן רא"ו [ט"ז] מה שכתבתי. ועיין מה שכתב המג"א בריש הסימן, קודם בואו לבית הכנסת יאמר ואני כו'. ובספר פרי עץ חיים וריש שער עולם העשיה נראה שיאמר חתלה בבית אלקים כו', [שכתב] יריגיש וירתע עצמו בהכנסו לבית הכנסת מרוב פחדו, וימתין וישהה מעט שלא יכנס בפני פתחו, וקודם שיכנס יאמר ואני כו' ואח"כ יכנס, וכשיכנס לבית הכנסת ישתחוה נגד ההיכל ויאמר מומר [הה"לס טו] אלקים כו', [ע"כ]. ואמנם שם יש לפרש שלא יאמר כלל בבית אלקים רק אלקים כמבואר שם, וכן משמע קצת מלשון שהביא בשלמי צבור [ע"כ]. אך במשנת חסידים [מסכת בית הכנסת פ"א משנה ג] כתב שיאמר אותו, ואח"כ יאמר ואני [שם משנה ד]. וגם בנתיב [ה] חיים [אזור פפרשים סי"א] כתב להגיה במג"א קודם בואו לבית הכנסת יאמר בבית כו' ובכניסתו יאמר ואני כו'. אך באמת כפרי עץ חיים מבואר שצריך לומר קודם שיכנס, ואחר שיאמר הפסוק יכנס, וכן כתב במשנת חסידים, וכן הוא בזהר בראשית [א, א] וביקרא [ה, ב] לא לבדו לבר נש לאעלא לבי כנישחא אלא אי אמליך בקדמיתא כו', ע"ש. ועיין בשלמי צבור [שם] שהביא לשון מהר"ח [שער הכוונות ענין א, א] וביקרא [ה, ב] לא לבדו לבר נש לאעלא לבי כנישחא אלא אי אמליך בקדמיתא כו', ולא תאמר פסוק זה אחר שנכנסת כי טעות הוא בירך הנהגין כן, עכ"ל: (ב) כשלושב. עיין באר היטב. ועיין לקמן סימן רכ"ג [סעיף ד] בלבוש בגד חדש יאמר מלביש ערומים, וכתב ב"ה רבה שם [סי"ז] אף שכבר בירך שחרית חזור ומברך כשלושב, אך אם לבשו שחרית נפטר בברכה זו, ע"ש. ונראה לפי מה שכתב בבאר היטב [שם] כמעטו ללבוש שחרית ויכוון לפטרם באמירת ברכות אלו, ועדיף מלומר בלא שם ומלכות, ועיין באר היטב. עיין באר היטב. ועיין באר היטב [שם] בשם הפרישה [ואת ה] שכתב דהיינו בעור שעינו סגורים או שחפץ בשיהוה לומר רצון כמו שכתבו

מו (א) נשמה. עיין באר היטב. והפרי חדש הביא ראיה לזה מלשון הירושלמי [ברכות פ"ד הלכה ב]. ועיין לעיל סימן רא"ו [ט"ז] מה שכתבתי. ועיין מה שכתב המג"א בריש הסימן, קודם בואו לבית הכנסת יאמר ואני כו'. ובספר פרי עץ חיים וריש שער עולם העשיה נראה שיאמר חתלה בבית אלקים כו', [שכתב] יריגיש וירתע עצמו בהכנסו לבית הכנסת מרוב פחדו, וימתין וישהה מעט שלא יכנס בפני פתחו, וקודם שיכנס יאמר ואני כו' ואח"כ יכנס, וכשיכנס לבית הכנסת ישתחוה נגד ההיכל ויאמר מומר [הה"לס טו] אלקים כו', [ע"כ]. ואמנם שם יש לפרש שלא יאמר כלל בבית אלקים רק אלקים כמבואר שם, וכן משמע קצת מלשון שהביא בשלמי צבור [ע"כ]. אך במשנת חסידים [מסכת בית הכנסת פ"א משנה ג] כתב שיאמר אותו, ואח"כ יאמר ואני [שם משנה ד]. וגם בנתיב [ה] חיים [אזור פפרשים סי"א] כתב להגיה במג"א קודם בואו לבית הכנסת יאמר בבית כו' ובכניסתו יאמר ואני כו'. אך באמת כפרי עץ חיים מבואר שצריך לומר קודם שיכנס, ואחר שיאמר הפסוק יכנס, וכן כתב במשנת חסידים, וכן הוא בזהר בראשית [א, א] וביקרא [ה, ב] לא לבדו לבר נש לאעלא לבי כנישחא אלא אי אמליך בקדמיתא כו', ע"ש. ועיין בשלמי צבור [שם] שהביא לשון מהר"ח [שער הכוונות ענין א, א] וביקרא [ה, ב] לא לבדו לבר נש לאעלא לבי כנישחא אלא אי אמליך בקדמיתא כו', ולא תאמר פסוק זה אחר שנכנסת כי טעות הוא בירך הנהגין כן, עכ"ל: (ב) כשלושב. עיין באר היטב. ועיין לקמן סימן רכ"ג [סעיף ד] בלבוש בגד חדש יאמר מלביש ערומים, וכתב ב"ה רבה שם [סי"ז] אף שכבר בירך שחרית חזור ומברך כשלושב, אך אם לבשו שחרית נפטר בברכה זו, ע"ש. ונראה לפי מה שכתב בבאר היטב [שם] כמעטו ללבוש שחרית ויכוון לפטרם באמירת ברכות אלו, ועדיף מלומר בלא שם ומלכות, ועיין באר היטב. עיין באר היטב. ועיין באר היטב [שם] בשם הפרישה [ואת ה] שכתב דהיינו בעור שעינו סגורים או שחפץ בשיהוה לומר רצון כמו שכתבו

ביאור הגר"א

מו (א) [סעיף א] כשנעור כו'. כל זה סידור הרא"ש [ברכות פ"ט סימן כן] וטור. אבל ר"ף [שם סו, א] ורמב"ם [תפילה ז, ו] סידור אחר. וגירסא שלנו בגמרא [שם סו, ב] ג"כ סידור אחר: [ב] [והנהגין] או צובש כו' [שוי"ט] או מצנפת. שלכן הוצרכו כשתי ברכות אלו ישראל, שהם מצויות על כך: [ג] ברוך אתה ה' גופא כו'. כן היא גירסת הרא"ש [שם] וטור, וכן הוא בספרים שלנו [בגמרא שם]. אבל הר"ף [שם] והרמב"ם [ברכות ז, ו] לא גרסי לעמו ישראל: [ד] ואין לענות כו'. שלכן אינה מתחלת בברוך, ולכן יש לומר ויהי רצון כמו שכתבו בשו"ע, תוספות [ברכות] מ"ו א' ד"ה כל כו':

מו (א) [סעיף א] כשנעור כו'. כל זה סידור הרא"ש [ברכות פ"ט סימן כן] וטור. אבל ר"ף [שם סו, א] ורמב"ם [תפילה ז, ו] סידור אחר. וגירסא שלנו בגמרא [שם סו, ב] ג"כ סידור אחר: [ב] [והנהגין] או צובש כו' [שוי"ט] או מצנפת. שלכן הוצרכו כשתי ברכות אלו ישראל, שהם מצויות על כך: [ג] ברוך אתה ה' גופא כו'. כן היא גירסת הרא"ש [שם] וטור, וכן הוא בספרים שלנו [בגמרא שם]. אבל הר"ף [שם] והרמב"ם [ברכות ז, ו] לא גרסי לעמו ישראל: [ד] ואין לענות כו'. שלכן אינה מתחלת בברוך, ולכן יש לומר ויהי רצון כמו שכתבו בשו"ע, תוספות [ברכות] מ"ו א' ד"ה כל כו':

לבושי שרד

מו (א) מ"א סק"ה דלאו סמוכות הם. ו"ל דאע"ג דנרבה הסמוכה

מו (א) מ"א סק"ה דלאו סמוכות הם. ו"ל דאע"ג דנרבה הסמוכה

מו א. ברכות [ע"ט]:
ב לפירות הרמב"ם [תפלה ז, ו]:
ציונים דרמ"א
מו א [ד"ה וי"א]
בשם הרא"ה [א] נפקת
ה"ה ברכות פי"ט עמוד
קפה]:

הגהות והערות
מו א [א] מהפירות אמ"ד
תכ"א ואל"ך הנוסח
"כשעור":
[ב] אשר נתן לשמי כו'.
על לשון המקרא (איו"ב לה)
לו) לו מי נתן לשמי צנה:
[דיוקים בנוסחי התפלה
והברכות מהגר"א]
[ג] מהפירות ויעליא
שנ"ה ויפסי כלן "פירות
מרגעול". ובשאר הדפוסים
ליחת:
[ד] בלשון עבר על פי סוד:
[דיוקים בנוסחי התפלה
והברכות מהגר"א]
[ח] וכן הוא בגמרא
[ברכות ט, ב]:
[דיוקים בנוסחי התפלה
והברכות מהגר"א]
[ז] עיין שער משנה
סק"ה א שוכחין כן מלבוש
הפסוקים, ונפסוק דבריו
הכל דנפשי"ם וממ"ח כתבו
להלך לומר קודם שנים,
עיין מה"ש דייקן לשון
הקבל "אטא":
[ז] תוקן בפ"א ע"פ
הנוסח בלבושית:
[ח] נתוסף מהפירות

ו עיין שער משנה
סק"ה א שוכחין כן מלבוש
הפסוקים, ונפסוק דבריו
הכל דנפשי"ם וממ"ח כתבו
להלך לומר קודם שנים,
עיין מה"ש דייקן לשון
הקבל "אטא":
[ז] תוקן בפ"א ע"פ
הנוסח בלבושית:
[ח] נתוסף מהפירות

בוצא חסד אמת חיון גאון
מכון ירושלים

ור שנתבררו ממנו
 אפר שאינו עושה
 מה שהי' בו רושם
 י תרומת הדשן,
 בית הדשן, ובפרה
 ה ונברר רק האפר
 לה בחוץ, ונראה
 שתכלית כל קרבן
 ; שבאדם לדבריים
 עבודת ה', וכמ"ש
 לחדוותא דשמעתא
 זוהי עבודה שלמה
 א ומרירא למיתקא,
 (בכל לבבך בשני
 ושה פירות לעומתו
 'ת והעצלות שהם
 'ו בשער הקדושה,
 נו נהפך להקדושה,
 דות, וידועה קושיית
 דחטי קמי מארי'
 יבא קרבנא ולתקנא
 רוח עציבא בעי
 י מכלא הא שמחה
 אלא במאי אתתקן
 ינון אשלימו שמחה
 א מדברי הוזה"ק
 להתקרב לקדושה
 מועילה השמחה
 והנה בפרה אדומה
 זו באדם היא מדת
 מצרפו למים חיים
 יר מים חיים את
 לי י"ד) בכל עצב
 לב המביאה אח"כ
 נרצה, אבל לא
 ק המותר והשמחה
 זתכלית, וזה שהוא
 זוטמאה היא כשמה
 להיות כאבן דומם
 ייש באיזמל, וכל
 בלי שום חיות,
 הדברים בשורשן,
 יים וכנ"ל, ולהתחיל

בעבודה מחדש בהתלהבות יתרה. וזה ששאל
 משה אם נטמא זה במה תהא טהרתו, היינו
 כהן שכל מהותו הוא שמחה וחזרה וכבוה"ק
 (ח"ג ח', ה') הנ"ל שמחה בכהנא אתקיים בגין
 דהוא רחיקא מן דינא תדיר וכהנא בעיא
 לאשתכחא תדיר באנפין נהירין חדאן יתיר
 מכל עמא, א"כ טומאת מת היא היפוך
 מהותו לגמרי, ואולי מטעם זה מוזהר על
 טומאת מת, וחשב משה שע"י טומאת המת
 נתקלקלה מהותו לגמרי ואין לו טהרה ע"י
 אפר פרה כישראל, שמשח חשב שאפר הפרה
 הוא טהרה רק מצד האפר שבו שהוא שברון
 רוח ולב, וכמו כלי חרס ששבירתו מטהרתו,
 אך אין זה עבור כהן דבעיא לאשתכחא תדיר
 באנפין נהירין חדאן, וזה שהשיב לו ולקחו
 לטמא וגו' ונתן עליו מים חיים וגו', שהטהרה
 היא מצד המים החיים, ע"כ היא טהרה גם
 עבור כהן, והבן:

תשא ופרה שנת תרע"ב

יש להתבונן בפרשת הכיור שלא נכתבה בין
 הכלים אלא אחר פרשת שקלים, וגם
 מקומו הקבוע של הכיור בין אוהל ובין
 המזבח אף שמשוך כלפי דרום, מ"מ לפי
 דרך הפשוט יותר יצדק אם הי' לפני המזבח
 במזרח:

ונראה דהנה בתרגום יונתן (פ' פקודי)
 דהכיור רומז לתשובה, וכן הוא בפשיטות
 דרחיצת ידים ורגלים רומז להכתוב (ישעי'
 א') רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד
 עיני וגו', והנה תשובה מעומקא דלבא לאיש
 המטונף בעבירות קשה מאד, כי (יומא ל"ט)
 עבירה מטמטמת לבו של אדם ואינה מניחתו
 לעשות תשובה, וצריך סיוע מזכות הרבים,
 וע"כ (שם פ"ו): יחיד שעשה תשובה מוחלין
 לכל העולם כולו, כי יש לכולם חלק בתשובתו,
 אבל מאחר שתטא ממילא נעשה נבדל מכלל
 ישראל, וכמו שארץ ישראל מקיאה את
 עוברי עבירה כדכתיב (ויקרא י"ח) כאשר
 קאה את הגוי אשר לפניכם; כן היא כנסת
 ישראל למעלה, אבל העצה היעוצה שלא
 להשגיח על שום דבר רק לאגד עצמו עם
 הצבור כמ"ש ויעשו כולם אגודה אחת לעשות

רצונך בלבב שלם, ואף שעדיין מצואתו לא
 רחץ, מ"מ מאחר שהוא נותן את לבו להיות
 בכלל האגודה של צבור שוב אין כלל
 ישראל מקיא אותו, וכמו החלבנה בסממני
 הקטורת, וזהו הענין בשקלים שכל ישראל
 עושין אגודה אחת להתחיל מחדש בעבודה,
 ואז זכות הרבים מסייעת לו שיהי' ביכלתו
 לעשות תשובה ולהתרחץ מטנופת של
 מעשיו כדכתיב רחצו הזכו וגו' כנ"ל:

אך כ"ז הוא אם האדם יודע בעצמו שהוא
 עומד מבחוץ, וכמו גר שבא להתגייר,
 אם אומר יודע אני ואיני כדאי מקבלין
 אותו כבש"ס יבמות (מ"ז), וזה עצמו מרומז
 בחלבנה, דהנה יש להבין בסממני קטורת
 שהם אחד עשר, וידוע שכל עשרה הוא
 בקדושה ומספר י"א הוא בהיצוניות כמספר
 י"א ארורים, ולמה בקטורת שהיא מהיותר
 נכבדים שבקרבנות כדכתיב (משלי כ"ז)
 שמן וקטורת ישמח לב יהי' המספר י"א
 סממנים, אך יש לומר דבטל כמאן דליתא,
 וחלבנה בפני עצמה ריחה רע אלא שבטלה
 לעשרה סממנים שריחן טוב, ע"כ שוב אין
 כאן אלא עשרה דחלבנה בטלה לגבייהו
 ובטל כמאן דליתא, וכ"ז אם אינו נחשב
 ליש בפני עצמו אלא שבטל לאינו, אבל
 אם נחשב ליש בפני עצמו שוב אינו
 מתקבל:

והנה זה עצמו מרומז במקום הכיור,
 שמקומו בין מזבח לאוהל מועד רומז
 שבלתי אפשר לבא אל הכיור הרומז לתשובה
 אלא באמצעות המזבח שהוא רומז לכנסת
 ישראל כנודע, ויש בזה רמז במשנה דש"ס
 תמיד (פ"א מ"ד) אין אדם נכנס עמו ולא
 גר בידו אלא מהלך לאור המערכה [בכהן
 שתורם את המזבח שחרית שהולך לקדש
 את ידיו ורגליו מן הכיור], היינו שאין דרך
 לבוא לקידוש הרומז לתשובה בגר בידו או
 בסיוע חברו רק לאור המערכה שהוא רומז
 לאור של כל כנסת ישראל, ואם הוא חושב
 את עצמו שיש לו אור שלא מן הכלל כולו
 רק מצד עצמו שהוא גר בידו, או חברו
 הפרטי, אין לו כלום והוא כמו חלבנה
 הבלתי מתבטלת לעשרה הסממנים האחרים:

ורמז זה יש למצוא גם בטהרת מי חטאת דצריך שיתן מים חיים תחילה לכלי ואח"כ אפר ואח"כ לערב שיהיו המים על האפר. דהנה אפר פרה רומן לאיש שכלה ממנו כל רגש טוב, ונמשל לאפר שנשרפו כל חלקי החיות ואינו נשאר כי אם תכלית הזומר בלי חלקי הזן שנמצא בבהמה, ומצד עצמו אין לו תקנה והאפר לבדו אין בו אלא טומאה לבדה שמתמא כהין אפר הפרה, ורק כאשר מצורף למים חיים אז מטהר טמאים. והנה מים הם לשון רבים ואינם נמצאים בלשון יחיד, וזה רמז שצריך מים חיים תחילה, כי בלתי אפשר להתתקן אלא ע"י המים הרומזים לציבור, ואח"כ ליתן בהם האפר ולערב שיבואו המים למעלה על האפר רומן לאיש החוטא שישפיל עצמו כאזוב ותולעת, ושידע בעצמו שאין לו שום תקנה אלא בהבטלו למים שהמים יהיו מקיפין עליו מכל צד, ואז רק אז נעשים מי חטאת הראויים לטהר טמאים: L

76

יש להתבונן בענין שמן המשחה מהותו ומדתו ופעולתו. הנה בשמים הנותנים ריח הם דברים חריפים ששרשם בקו השמאל, וכן יין יש לו בעצמותו ריח טוב, ושורש יין הוא בבינה קו השמאל, ובינה דינים מינה מתעריף. אבל שמן שהוא חכמה קו הימין אין בעצמותו ריח טוב, וא"כ הבשמים והשמן יחד היא התכללות קו הימין וקו השמאל, וזה שנאמר בו מעשה רוקח כמ"ש בקטורת, ושם נאמר ממולח טהור קודש, ופירש בספר פנים יפות עפ"י התרגום שפירש מערב דכי קודשא, והוא כי חכמה נקראת קודש, ובינה היא בחי טהור והוא עירוב טהור וקודש עיי"ש. ונראה שכן הי' הענין בשמן המשחה כנ"ל, והוא כולל כל הפכים, וע"כ מדתו הי' הין שהוא י"ב לוגין והוא רומן לי"ב גבולי אלכסון שהוא התכללות מכל צד, ובוה יובן מה שאמרו ז"ל (הוריות י"א:) שכולו קיים לעתיד לבוא, ואינו מובן למה הוצרך לנס זה ולהנ"ל יובן שיהי' תמיד באותה בחי' שהיא התכללות מכל צד, וע"כ יובן ענין

המשיחה שכאשר נדקדק נמצא שכל הדברים הנמשחים בשמן המשחה נשארים בקדושתם לעד. כהנים קדושתם לעד ברית מלח עולם הוא, כדאיצא במכילתא (פ' בא פ"א ד') וכה"ג שסרח מלקין אותו ומחזירין אותו שנאמר אני הי' כביכול מה אני בקדושתו אף אהרן בקדושתו, כבירושלמי הוריות (פ"ג ה"א), וכן דוד המלך ע"ה בריתו עומדת לעד ומשיח בן דוד יהי' וכתוב אלה שני בני היצוה העומדים על ארון כל הארץ, ופירשו ז"ל (במדבר פ' י"ח) זה אהרן וזה דוד זה מבקש את כהונתו וזה את מלכותו, ומדקאמר שני בני היצוה מחמת שנמשחו בשמן המשחה ש"מ דשמן המשחה קגרים, וזו היתה מהותו של דוד דבכל הרפתקאי דעזו עליו נשאר במדריגתו, והי' תמיד בשירות ותשבחות, ובזה"ק משבת את זה מאד ת"ח עבדא מהימנא כדוד וכו', וכן הוא אומר (תהלים קט"ז) כוס ישועות וגו' צרה ויגון וגו', (שם נ"ו) באלקים אהלל דבר ב"ה אהלל דבר, ופירש"י על מדת הדין ועל מדת הרחמים אהלל, ונראה דזה עצמו הוא ענין שמן המשחה כנ"ל, וע"כ מלכי ישראל אין מושחין אותם אלא באפרסמונא דכיא, וכן משכן וכליו שנמשחו בשמן המשחה מבואר בש"ס יומא (ע"ב) עצי שטים עומדים שעומדים לעולם ולעולמים, וכן כל הכלים, ועיין ספדנו (ריש פ' פקודי) ובמדרש (פ' בא) מבואר דהא דלדורות עבודתן מחנכתן, היינו במערה לתוכו מכלי קודש, וא"כ כל קדושת הכלים לעולם נמשכת מכלים שעשה משה שמשחתן מקדשתן, וע"כ אין כלי שרת יוצא לחולין לא ע"י מעילה ולא ע"י פדיון, והכל נסתעף משמן המשחה שכמו מהותו כן נדתו, וכן פעולתו שמקדש דבר הנמשח שיהי' למעלה מכל הפכים שלא ישתנה לעולם כנ"ל: L

אך את שבתותי תשמרו, פירש"י אכין ורקין מיעוטינן למעט שבת ממלאכת המשכן, והרמב"ן הקשה דאדרבה דכל מקום שנאמר אך המיעוט הוא בדבר הנאמר בו, וא"כ המיעוט הוא למעט בשבת ולא למעט במלאכת המשכן, ונראה לפירש עפ"י מה

ששמעתי בשם כ"ק אדמו"ר הכהן הגדול זצלה"ה מאלכסנדר בהא שנאמר (דברי ט"ז) אך שמה בסוכות, כי אחר ר"ה ויוה"י התקיעות והזוידוין נתמקרה הנודוכה נפי הישראלי עד שלא נשאר בו אלא שמח לבדה, עת"ל, וכעין זה יש לפרש בכ אכין ורקין מיעוטינן, כי לכל דבר י"ג ענינים טפלים אליו, וכאשר נאמר אך הו להורות שאין מדברים אלא מעצם הדבן כמו שהוא בעצמו, וכעין (במדבר ל"א) אן את הזהב להעביר את החלודה כברש"י שב שלא ישאר אלא עצם הזהב, וכן אך שנאמו ביום הכיפורים מכפר לשבים ואינו מכפן לשאינם שבים (בש"ס שבועות י"ג), כי יונ הכיפורים הוא שכל ישראל באים לשרשן והיא הנקודה הפנימית משם באה כפרתם אבל מה שבאים לשרשם הוא ע"י תשובה וזהו אך שאינו מכפר אלא עצם יוה"כ שהיו הנקודה הפנימית, ואם אינו עושה תשובה אינו בא אל הנקודה הפנימית, ואף שמ"י יוה"כ הוא אלא שאינו בא לעצם יוה"כ וכן את שבתותי תשמרו שתשמרו את השבת אבל מ"מ יכול להיות שעם שמירת שבו תבנה ג"כ המשכן והשמירה תהי' ממלאכו חול, ע"י נאמר שלא תהי' לך אלא שמירו שבת לבדה, ואו תגיע לעצם השבת, ואי לשתף ענין אחר עמה, והיו נמי מיעוט לשבת שלא ימצא ענין אחר, וכעין אך שמן המשחה הנ"ל.

ברש"י (במדבר י"ט ב') תבוא פרה ותכפן על העגל, הנה כתיב בלחוד הראשונות וישבר אותם תחת ההר, ואמרו ז"ל (תנחומא פ' עקב סי' י"ג) שאמר משו מוטב שתדון כפנוי ולא כאשת איש, ויש להבין הלוא כבר נעשו כאשת איש בקבלה התורה, ומה הועיל בשבירת הלוחות, ונראו דהנה בש"ס שבת (פ"ז) שיבר את הלוחות מה דריש אמר פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה, כאן וישראל מומריב עאכ"כ, ויש לתמוה הלא מומר דאסור בפסח הוא במזיד ולא בשוגג, ומוטע.

מזבח"י תקחנו למות, דהיינו שהסגולה לזה הוא לומר הפסוק אש תמיד תוקד על המזבח"ת, כי צוה יוכל האדם לנצח את יצרו הבח להכשילו, עכ"ד.

ובבן י"ל שבח המנח לפרש שענה זו שייך לכל בני אדם, וזהו ולא כיבו גשמי"ם אש של עני המערכה, רמו שהגשמיות של האדם לא כיבו סגולה זו של אמירת הפסוק של האש של עני המערכה, כי כל אחד באיזה מצב שהוא, גם אם הוא שקוע למאד במאות הגשמי, יש לו ענה לבטל מחשבות זרות על ידי אמירת פסוק זה.

בכל יום ויום, והיה חביב לפני השי"ת כקרבן נשיאים, שכך דרך בני עליה כל שעה ושעה אלמס כשעה ראשונה, עכ"ד.

והנה עבודת עני המערכה הייתה עבודה הראשונה דבר יום ציומו, ועל זה מפרש המשנה ולא כבו הגשמי"ם, היינו עד הגשמי שבפני האדם לא כיבה אש התלהבות של שעת סידור עני המערכה, כי הכהנים הקדושים נתקדשו בקדושתו של אהרן ועשו עבודה תמה בהתלהבות חדשה בכל יום ויום כפי שהיתה צפעם הראשונה, וכיון שמחילת העבודה בכל יום הייתה בהתלהבות, הכל צמר רישא גריר.

*

*

ג ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה. ד ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה. →

י"ל על פי מה שכתב א"י זללה"ה ציטמת משה (נפחיתת הספר) לפרש המדרש (ויק"ר פ"ח ס"ג) חביב קרבנו של אהרן לפני הקב"ה כקרבן של נשיאים, כי צאמת אין לך אדם בישראל שאין לו שעה שחושק לעשות רצון קונו ונותן לב לשוב, אלא שאין חסידות כחסידות בתחילתו, ואחר שעה נתקרה וחזר לקדמותו, אבל הבני עליה אלמס כל שעה ושעה כראשונה, שבכל עם נדמה לו כאילו מעתה מתחיל לעבוד השי"ת, והנה קרבן הנשיאים שהיתה ציוס ראשון שנתחנך המשכן, צודאי הייתה בהתלהבות גדול צראותם כבוד ה' מלא את המשכן, וצודאי היה חביב מאד צעיני הקב"ה, ועל זה אמר המדרש כי גם קרבן אהרן שהיה תמיד בכל יום פעמיים, היה בהתלהבות גדולה

יתבאר על פי מה שכתב החתם סופר (פי ברכה עמוד קלח) לפרש הכתוב מימינו אש דת למו, הנה תיבת אשדת נכתב אחד, ונקרא שמים אש דת, כי הקב"ה נתן לנו התורה שהיא אש, ועל ידי זה מהראוי שנהיה עומדים נגד הכל כאש, כמאמרם (תענית ד.) האי כורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה, שנאמר (ירמיה כג כט) הלח כה דברי כאש נאם ה'. אמנם לעומת זה מצינו בגמרא (תענית ו.) למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נה א) הוי כל זמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא צמי שדעתו שפלה. נמצא שני הפכים צנושא אחד, וישראל משתמשים בהפכים האלו במקום

הראוי וצומן וממעטים ע לבס צדרכי תיבות נפרד דת של אש. אשדת, כמו נחל היורד נ יחדי

וזה נרמו אש המערכה שג בכל ישראל להגביה לבס המלעיגים, ו גבוה לנמוך. המשנה כי הגאוה דקן המערכה, כי היה קיים ה ההפכים כל

ח ולא כבו

יתבאר בהו על התורה ועל ה צבני יששכר ו העבודה צעוה

הראוי וזמן הראוי לעבודת ה', דהיינו נכנעים וממעטים עצמם כמים, ולעומת זה מגזיהים לבם בדרכי ה' כאש. והנה אש תכתוב שני מיצות נפרדים אש דת, יהיה משמעו כפשוטו דת של אש, ואש תכתבנה מלה אחת יהיה אשדת, כמו אשדות הפסגה (דברים ג י), שהוא נחל היורד מההר למקום נמוך, ושניהם לדקו יחדיו אלז בני ישראל, עכ"ד.

וזה נרמו במאמר המשנה ולא כיצו גשמים אש של עצי המערכה, כי אש המערכה שעל גבי המזבח, הדליק אש קודש בכל ישראל שיהיה להם גאווה דקדושה, להגזיה לבם בדרכי ה' ולא יבושו מפני המלעיגים, וגשמים הן מים היורדין ממקום גבוה לנמוך, רומז למדת הענוה, ומפרש המשנה כי מדת הענוה לא כיצה את האש הגאווה דקדושה שנשפע על ידי עצי המערכה, כי בני ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים היו יודעים איך להשתמש בשני ההפכים כל אחד במקום הראוי לו לצורך עבודתו ית"ש.

L

ה ולא בבו גשמים אש של עצי המערכה.

יתבאר בהקדם מה ששינו לעיל (פ"א מ"א) על שלשה דברים העולם עומד, על המורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. וכתב צנני יששכר (ניסן מאמר דרוש י רמו) הנה עמוד העבודה צעוה"ר בטל בזמן שאין בית המקדש

קיים, אלז עמוד המורה שומרת משמרתה ומשמרת העבודה, לכל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה (מנחות קי). ועקימת שפתינו הוה מעשה ממש, ויעלה תמיד לרצון לריח ניחוח לפני ה', עכ"ד.

והנה איתא בגמרא (מעילת א) שנמשלו דברי תורה כאש, שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש נאם ה'. וגשם רומז על ימי הגלות, כדכתיב (שה"ש ז יא) הגשם חלף הלך לו, ופירשו המפרשים (אבן עזרא ואלשיך) דקאי על ימי הגלות.

ודבר זה נרמו בדברי המשנה, ולא כבו הגשמים היינו הגליות, אש היינו המורה, של עצי המערכה, כי גם בזמן הזה אפשר לנו ללמוד ולקרוא בפרשת הקרבנות וכל המסתעף לה, ועל ידי הלימוד נחשב לנו כאלו קיימנוה בפועל.

*

ולא בבו גשמים אש של עצי המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן.

י"ל בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' ראה) במהות הפרש בעבודת השי"ת בין העובד מיראת העונש להעובד מאהבה, כי העובד מאהבה יקום על מעמדו בעבודת ה' ולא יפול ממנו, כי שפת אמת תכון לעד (משלי י"ט), וגם מנחיל לבניו אחריו, מה שאין כן אם כוונתו לעצמו מיראת העונש, אז אינו צמעמד אחד כי יפול הנופל ממנו. עוד יש

קרבן
שעה
עודה
זה
זל
ת של
ישים
תמה
היתה
בכל
ייר.
רבה.
פ'
ימינו
אחד,
לנו
ענהיה
ית ד.
דקא
א כה
מלינו
למים,
לומר
למקום
לא בני
אחד,
במקום

ששי אִי כִּי הַמְצִינָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי
 מְצִינָה הַיּוֹם לְאַנְפְּלֹאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא
 רְחֻקָה הוּא: יב לֹא בְשֵׁמִים הוּא לְאמֹר
 מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׁמִימָה וַיִּקְחָהּ לָנוּ
 וַיִּשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וַנַּעֲשֶׂנָה: יג וְלֹא-יַמְעַבֵּר

וּבְכֶל נִפְשָׁה: יא אֲרִי תִּפְקְדָתָא
 הָרָא דִּי אָנָּא מִפְקֵדָה יוֹמָא דִּין
 לָא מִפְרָשָׂא הִיא מִנָּה וְלֹא רְחֻקָא
 הִיא: יב וְלֹא בְשֵׁמִיָּא הִיא לְמִימָר
 מִן יִסַּק לָנָא לְשֵׁמִיָּא וַיִּסְבֵּה לָנָא
 וַיִּשְׁמַעֲנָא יְתָה וַנַּעֲבַדְנָה: יג וְלֹא

מַעֲבֵרָא לִיב
 יַעֲבֵר לָנָא לְ
 לָנָא וַיִּשְׁמַעֲנָ
 יד אֲרִי קָרִיב
 כְּפֹמָךְ וּבְלִפְ
 דִּיהֶבִית גְּדַרְךָ
 וַיִּתְּ סִבְתָּא וַ
 טז דִּי אָנָּא
 לְמַרְחָם יִת
 בְּאַרְחֹן דְּרַתְךָ
 פְּקֻדוֹתֶי וְקָן
 וְחֻסְגִּי וַיִּבְרַכ
 דִּי אֲתָּ עָלְךָ
 יז וְאִם יִפְגֹּי
 וְחֻשְׁעִי וְחֻסְגִּי

לקח בהיר

רש"י

שהקטיב גאולה לעלמה לא שייך בעמון ומואב, ולזה לא די
 לרצונו דרך הראשון, וגם דרך השני נלדו לא די, כי נשלמה
 שם צירוף הקצ"ה מדבר ויכול לכתוב על עלמו שקיבוץ
 גליות הוא בקושי, משא"כ כאן משה המדבר ואין לו לומר
 שיש דבר קשה לפניו יתברך (ג"א): (ו) כבר אמרנו כמה
 פעמים שאין צמיחת פלא צ' גזירות, ונכל מקום שזכר חנינה
 זו (אפילו במקום שענינה נס ומופת) פירושה ענין כיסוי
 העלמה הצדלה ופרישה, שאם הוא דבר למעלה מהשגת בני אדם הרי הוא מכוסה מופרש ומובדל ממנו, ולזה אל חתמה מה
 שפירש"י צאיכה ותרד פלאים ירידתה נפלאות פלאים הרבה, כי היינו הך וענינם אחד כמו שאמרנו: (ז) פסוק הוא באיוב
 מ' י"ג פניהם חזו בטמון (דע"י): (ח) פי' אפילו היתה בשמים אינה נמנעת ונשללת ממך, שהלא היתה בשמים ורצונו
 משה ילוד אשה לקחה משם, אבל עתה אפילו אמתלה ותייך זה אין לך (ג"א), שאל"כ מה זה אומר להם שאינה בשמים, וכי
 הם לא ידעו שלא בשמים הוא, וכן הוא לשון הפסיקתא, לאמר מי יעלה לנו השמים האם היתה בשמים ויכולים אתם
 לעלות היה עליכם לעלות עכ"ל, והכתוב אומר ויקחה לנו ורצונו שיהי לומר וללמדה, משום שאין קיחה זו קיחה גשמית,

(ירמי מ"ט ו') ושצתי* את שצות בני עמון: (יח) לא
 נפלאות הוא מומך. לא מכוסה הוא ממך"י, כמו
 שנאמר (י"ז ח) כי יפלא (מתורגם) ארי יתכסי, (וכמו)
 ותרד פלאים (איכה ח' ט') ותרד במעמוניות מכוסה
 חצובה* בטמון"י: (יג) לא בשמים הוא. שאלו
 היתה בשמים היית לריך לעלות אחריה"י וללמדה*
 שישנו נוסחאות * אשיב - ושכתי שבות מואב (ירמי מ"ח מ"ז). * במקום מכוסה חבוש
 בטמון. * ללמדה - וללמדה.

מַעֲבֵרָא לִיב
 יַעֲבֵר לָנָא לְ
 לָנָא וַיִּשְׁמַעֲנָ
 יד אֲרִי קָרִיב
 כְּפֹמָךְ וּבְלִפְ
 דִּיהֶבִית גְּדַרְךָ
 וַיִּתְּ סִבְתָּא וַ
 טז דִּי אָנָּא
 לְמַרְחָם יִת
 בְּאַרְחֹן דְּרַתְךָ
 פְּקֻדוֹתֶי וְקָן
 וְחֻסְגִּי וַיִּבְרַכ
 דִּי אֲתָּ עָלְךָ
 יז וְאִם יִפְגֹּי
 וְחֻשְׁעִי וְחֻסְגִּי

אור החיים

התועלת כאומרם והותירך וגו' וישוּב לשוֹשׁ וגו':
 י"א. כִּי הַמְצִינָה וגו' אשר חנכי מנוך וגו'. לריך
 לדעת אומרם היום"י, עוד אומרם לא
 נפלאות וגו' ולא רחוקה הלא בכלל ההפלאה היא
 ההרחקה"י, עוד אומרם ולא מעבר לים וגו'
 בשלמה אומרם לא בשמים היא דבר נמנע מהשגה
 כי מי יעלה השמימה אבל מעבר לים הלא חניות
 יעברו ויקחוה הגם שחיהו צאי היס הרחוקים
 מאד, ואולי שיכוין הכתוב לצ' פרטיו המניעה, א'
 מלד השגת ידיעת התורה עלמה, ושנית מלד קיום
 מלכותיה"י, כנגד מניעת ידיעת התורה אמר לא
 נפלאות היא וגו' וחזר ופירש מה היא ההפלאה

ואמר לא בשמים וגו' כנגד העדר השגחה אמר לא
 בשמים היא וגו' כאשר היתה בתחילה שהרי משה
 עלה שמים ולקחה לנו והנה היא לפנינו, וכנגד
 מניעת השגת קיום מלכותיה אמר ולא רחוקה, וחזר
 ופירש מה היא הרחוקה ואמר ולא מעבר לים הוא
 לאמר וגו' פירוש כמו שאירע למשה שהגם שעלה
 שמים והוריד התורה נמנעה ממנו השגת קיום
 מלכותיה התלויות בלחץ שהם כמה וכמה כמעט
 רוצי תורה, מה שאין כן הם שהשיגו לעבור היס
 לצא אל הארץ לקיים מלכותיה, והגם שאמר מי
 יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו"י, כלל יחד
 מניעת השגחה עם מניעת קיום מלכותיה"י, ולעולם

אור בהיר

כנגד מדה, אהה עשית רצונו בשמחה, גם ה' יעשה בשמחה רצונו בבני חיי ומווני. (עג) הלא זה ל"ה שנה שלזה אומס. (עד)
 שפי' תיבת נפלאות מובדל, שאינו יכול להשיגו, ואם היא רחוקה, הרי הוא מופלאות, וא"כ אם אמר שאינו מופלאות גם אינו רחוקה,
 ומיותר היא. (עה) פי' הגם שלמד וידע מה לקיים, אבל אינו צפרק השג יד. (עו) ולדרכינו החסרון היא צעדר היס שאינו יכול
 לעשות, והיל"ל מי יעבר לנו וגו' לעשות אותה. (עז) פי' אמר הלשון עלמו שאמר במניעת השגחה דרך אגב.

מַעֲבֵרָא לִיב
 יַעֲבֵר לָנָא לְ
 לָנָא וַיִּשְׁמַעֲנָ
 יד אֲרִי קָרִיב
 כְּפֹמָךְ וּבְלִפְ
 דִּיהֶבִית גְּדַרְךָ
 וַיִּתְּ סִבְתָּא וַ
 טז דִּי אָנָּא
 לְמַרְחָם יִת
 בְּאַרְחֹן דְּרַתְךָ
 פְּקֻדוֹתֶי וְקָן
 וְחֻסְגִּי וַיִּבְרַכ
 דִּי אֲתָּ עָלְךָ
 יז וְאִם יִפְגֹּי
 וְחֻשְׁעִי וְחֻסְגִּי

וזהו מה שאמר הכתוב בְּרִמְיָה (לא לילב): הנה ימים באים נאם ה' וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא כְבָרִית אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת אֲבוֹתָם וְגו', כִּי זֹאת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲכַתְּבֶנָה, וְהוּא בְּפִי יִצְרָח, וְעֲשׂוֹת הַלֵּב בְּמַבְעוֹ מַעֲשֵׂהוּ הִרְאִיוּ.

וְלִכְךָ אָמַר עוֹד (שם פְּסוּקִים לִבְיָג): וְהֵייתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רַעְהוֹ וְאִישׁ אֶת אַחִיו לְאֹמֵר דַּעוּ אֶת ה' כִּי כוֹלֵם יַדְעוּ אוֹתִי לְמַקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָם, וּבְיָדוֹעַ כִּי יִצְרָח לֵב הָאָדָם רַע מְנַעֲרִיו וְצָרִיכִים לְלַמֵּד אוֹתָם, וּבְזִמְנֵהוּ הַהוּא אֵין צָרִיכִין לְלַמֵּד אוֹתָם, אֲלֵא שְׂיִתְבַּטַּל יִצְרָח בְּזִמְנֵהוּ הַהוּא לְגַמְרֵי. וְכֵן נֹאמַר בִּיתְחֻקָּאֵל (לו כ"ו): וְנִתְתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֲתֶן בְּקַרְבְּכֶם וְעֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחַפְזִי תִלְכּוּ, וְהַלֵּב הַחֲדָשׁ יִרְמוֹז לְמַבְעוֹ, וְהָרוּחַ הַחֲדָשׁ וְלִרְצוֹן. וְהוּא שְׂאֵמְרוּ רְבוּתֵינוּ (שְׁבַת קנ"א): וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָהֶם חֲפִץ (קִהְלַת י"ב א), אֱלוֹ יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ, שְׂאֵין בָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה. כִּי בִימֵי הַמְּשִׁיחַ לֹא יִהְיֶה בְּאָדָם חֲפִץ, אֲבָל יַעֲשֶׂה בְּמַבְעוֹ הַמַּעֲשֵׂה הִרְאִיוּ, וְלִפְיֵךְ אֵין בָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה, כִּי הַזְכוּת וְהַחוֹבָה תְּלוּיִים בְּחֲפִץ.

74 (יא) וְטַעַם כִּי הַמַּצּוּה הַזֹּאת עַל כָּל הַתּוֹרָה בְּלָה. וְהַנְּכוּן, כִּי עַל כָּל הַתּוֹרָה יֹאמַר

טוב ירושלם

וזהו שהפסוק אומר: הנה ימים באים נאם ה' וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא כְבָרִית אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת אֲבוֹתָם וְגו', כִּי זֹאת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲכַתְּבֶנָה וְעַל לִבְּם אֲכַתְּבֶנָה (ירמיה לא ל"ב). וְהוּא בְּטוֹל הַיִּצְרָח, וְשִׂיעֵשֶׂה הַלֵּב בְּטַבְעוֹ אֶת מַעֲשֵׂהוּ הִרְאִיוּ.

וְלִכְן הַפְּסוּק מִמְשִׁיךְ שֵׁם: וְהֵייתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רַעְהוֹ וְאִישׁ אֶת אַחִיו לְאֹמֵר דַּעוּ אֶת ה' כִּי כוֹלֵם יַדְעוּ אוֹתִי לְמַקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָם (שם לא ל"ב), וְיִדְוֹעַ כִּי יִצְרָח לֵב בְּנֵי הָאָדָם רַע מְנַעֲרִיהֶם וְצָרִיכִים לְלַמֵּד אוֹתָם*, אֲבָל בְּזִמְנֵהוּ הַהוּא לֹא יִהְיֶה עוֹד צוֹרֵךְ לְלַמֵּד אוֹתָם, אֲלֵא יִתְבַטַּל יִצְרָח בְּזִמְנֵהוּ הַהוּא לְגַמְרֵי.

וְכֵן נֹאמַר בִּיתְחֻקָּאֵל (לו כ"ו): וְנִתְתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֲתֶן בְּקַרְבְּכֶם, וְעֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחַפְזִי תִלְכּוּ. "לֵב חֲדָשׁ" רִמְזוֹ לְטַבְעוֹ, וְ"רוּחַ חֲדָשָׁה" רִמְזוֹ לְחֲפִץ וְלִרְצוֹן. וְהוּא שְׂאֵמְרוּ רְבוּתֵינוּ (שְׁבַת קנ"א): וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָהֶם חֲפִץ (קִהְלַת י"ב א), אֱלוֹ יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ שְׂאֵין כָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה. עַכְלָל. כִּי בִימֵי הַמְּשִׁיחַ לֹא יִהְיֶה בְּאָדָם חֲפִץ, אֲלֵא יַעֲשֶׂה בְּטַבְעוֹ אֶת הַמַּעֲשִׂים הִרְאִיוּ, וְלִכְן לֹא יִהְיֶה כָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה, כִּי הַזְכוּת וְהַחוֹבָה תְּלוּיִים בְּחֲפִץ.

(ז) וְנִתְּן ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל הָאֱלוֹת הָאֵלֶּה עַל אוֹיְבֶיךָ וְעַל שׁוֹנְאֵיךָ* אֲשֶׁר רִדְפוּךָ.

והשבות אל לבבך, ושבת עד ה' אלהיך האמור לעיל (בפסוקים א"ב) הוא צווי, ורמזה בו הבטחה שהדבר עתיד להיות כך. זהו שהפסוק אומר כאן: כִּי הַמַּצּוּה הַזֹּאת, מִצּוּת הַחֲשׂוּבָה הַנִּיֵּל לֹא נִפְלְאָת הִיא מִמֶּךָ וְלֹא רְחוּקָה הִיא גַם אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם וְתִהְיֶה כִּיד הַעַמִּים. — בְּפִיךָ, עַלֶּיךָ הַתְּחַדּוֹת עַל עוֹנוֹתֶיךָ בְּפִיךָ, וּבְלִבְבְּךָ, עַלֶּיךָ לְשׁוֹב אֵל ה' בְּכָל לִבְבְּךָ, לַעֲשׂוֹת, עַלֶּיךָ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה עַלֶּיךָ וְעַל זֶרַעְךָ לְדוֹרוֹת.

(יא) כִּי הַמַּצּוּה הַזֹּאת אֲמֹר עַל כָּל הַתּוֹרָה. וְהַנְּכוּן הוּא שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהַפְּסוּק: כָּל הַמַּצּוּה אֲשֶׁר אֲנִי

פני ירושלם

ללמד אותם, לכבוש את יצורם, וכיצד לעשות זאת. (ז) על אויביך ועל שונאיך. כפי הויכוח כתב רבינו שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהַפְּסוּק, וְשׁוֹנְאֵיךָ הַיִּשְׁמַעְאֵלִים, שְׂחֵי הָאוֹמוֹת אֲשֶׁר רִדְפוּנוּ. וְרַבִּינוּ בְּחַיֵּי כְּתִב לְהַפֵּךְ שְׂאֵיבֶיךָ הֵם הַיִּשְׁמַעְאֵלִים, וְשׁוֹנְאֵיךָ הַנּוֹצְרִים, וְנִתְּן טַעַם לְדַרְבּוּנוּ.

(לעיל ח א): כָּל הַמַּצּוּן כִּי וְהַשְׁבוּתָ אֵל לֵב לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְנֹאמְרָה לְאֹמֵר, כִּי אִם יִהְיֶה כְּכָל אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵן לַעֲשׂוֹתוֹ כְּכָל עַת וְכֵן עוֹן אֲבוֹתָם בְּפִיָּהֶם, כְּאֲשֶׁר הוֹבִיר (לעיל ח א)

(טו) רֵאה נִתְתִּי לָכֶם וּבְרַשְׁתֶּם לְלֵב מִן הַעֲלִיּוֹנִים.

וְעֵיד בָּהֶם אֶת הַעֲדוּתִי בְכֶם הַיּוֹם וְהַעֲדוּתִי בְכֶם הַיּוֹם וְהַקְּלָלָה, וְכִי יַעֲצִיחֶיךָ בְּסוּף דְּבָרָיו בְּלֵם.

מִצּוּךְ הַיּוֹם (לעיל ח א) כִּי הַשְׁבוּתָךְ אֵל לִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹת זֹאת, וְנֹאמְרָה וְנִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם וְתוֹ נִפְלֵא וְרְחוּק מִמֶּךָ, אֲלֵא לַעֲשׂוֹתוֹ (פְּסוּק י"ד) שִׂיחַ הַיּוֹם אֶת הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹ

רַבִּינוּ מִבְּאֵר:

(טו) רֵאה נִתְתִּי לְפָנֶיךָ לִלְכַת בְּדֶרֶךְ שִׂיחַ

וְמָה שֶׁהַעֲיֵד בְּהַנְּכוּן הַעֲיֵדוּתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת הַעֲיֵדוּתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת לֵךְ שֶׁתִּבְחָר בְּחַיִּים לְמַעַן

(יא) לַעֲלֵל. וּבְפִי הַטּוֹר כֹּה מְדַבֵּר עַל כָּל הַתּוֹרָה, עַל הַמַּצּוּת, אֲלֵא עַל הַמַּצּוּת הַחֲשׂוּבָה. עַכְלָל. אֲוֹלֵם בְּכָל

בְּלִשׁוֹן מְמֻצֵּעַ, שֶׁמִּשְׁמַעוֹ

רמב"ן ח"ה גמרא
סו"ט ירושלמי
הר"ם ל' סנחוס יג' ע"ג רמ"ן

23

(לעיל ח א): כל המצוה אשר אנכי מצווה היום, אבל "המצוה הזאת" על התשובה הנזכרת, כי והשבות אל לבבך (פסוק א) ושבת עד ה' אלהיך (פסוק ב) מצוה שצוה אותנו לעשות בן. ונאמרה בלשון הבינוני לרמוז בהבטחה פי עתיד הדבר להיות בן. והפעם לאמר, כי אם יהיה נדחך בקצה השמים ואתה ביד העמים תוכל לשוב אל ה' ולעשות ככל אשר אנכי מצווה היום, כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך, אבל קרוב אליך מאד לעשותו בכל עת ובכל מקום. וזה טעם בפסוק ובלבבך לעשותו, שיתודו את עונם ואת עון אבותם בפניהם, וישבו בלבבם אל ה', ויקבלו עליהם היום התורה לעשותה לדורות, כאשר הוציא (לעיל פסוק ב): אתה ובניך בכל לבבך, כמו שפרשתי (שם).

(טו) ראה נתתי לפניך היום. יחזור והזהירם עוד, להגיד להם כי שני הדרכים בידם, וכרשותם ללכת כאשר יחפצו בה, ואין מונע ומעכב בידם לא מן התחתונים ולא מן העליונים.

ויעיד בהם את השמים ואת הארץ פעם שנית (פסוק יט) אחר שאמר (לעיל ד כו): העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר. כי עתה יאמר: העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי החיים והמות נתתי לפניך, שהם הברכה והקללה, וכי יעצמך שתבחר בחיים למען תחיה אתה וזרעך. והנה הוא כמחתים העדים בסוף דבריו בלם.

טוב ירושלם

מצוה היום (לעיל ח א) אמר על כל התורה, המצוה הזאת (כאן) אמר על התשובה שזכרה לעיל*, כי והשבותך אל לבבך (פסוק א) וכן: ושבת עד ה' אלהיך (פסוק ב) היא מצוה שה' מצוה אותנו לעשות זאת, ונאמרה בלשון ממוצע* לרמוז בהבטחה שעתיד הדבר להיות כך. והכונה, שגם אם יהיה נדחך בקצה השמים ותהיה ביד העמים תוכל לשוב אל ה' ולעשות ככל אשר אני מצווה היום, כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך, אלא קרוב אליך מאד לעשותו בכל עת ובכל מקום. וזהו הפירוש של בפסוק ובלבבך לעשותו (פסוק יד) שיתודו את עונם ואת עון אבותם בפניהם, וישבו אל ה' בלבבם, ויקבלו עליהם היום את התורה לעשותה לדורות, כמו שאמר: אתה ובניך בכל לבבך (פסוק ב), כמו שפירשתי שם.

רבינו מבאר: א. למה אמר להם כאן שנית שנתן לפניהם את החיים ואת המות. ב. למה העיד בהם כאן שנית את השמים ואת הארץ.

(טו) ראה נתתי לפניך היום*. מה שחזר והזהירם שוב, לומר להם ששני הדרכים בידם, ושכרשותם ללכת בדרך שיחפצו בה, ואין מונע ומעכב בידם לא מהתחתונים* ולא מהעליונים.

ומה שהעיד בהם פעם שנית את השמים ואת הארץ (להלן בפסוק יט) אחרי שכבר אמר להם: העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר (לעיל ד כו), כי עתה אמר להם כך. העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי החיים והמות נתתי לפניך, שהם הברכה והקללה, ושיעצתי לך שתבחר בחיים למען תחיה אתה וזרעך. ולפי זה היה כמחתים את העדים בסוף דבריו כולם*.

פני ירושלם

(יא) לעיל. ובפני הטור נכתב בשם רבינו: והנכון שאינו מדבר על כל התורה, שאם כן היה לו לומר "כל המצוה", אלא על המצוה הנזכרת למעלה שהיא התשובה. עכ"ל. אולם בכל ספרי הרמב"ן כחוב כלפנינו. בלשון ממוצע, שמשמעו צווי ומשמעו נבואה.

(טו) ראה נתתי לפניך היום. והלא כבר אמר להם זאת בתחילת פרשת ראה. לא מהתחתונים, כמו שאמר לפני זה: ולא מעבר לים היא, ולא מהעליונים, כמו שאמר: לא בשמים היא. בסוף דבריו כולם, שאמר את כל דבריו בפניהם.

ית
ירי
הר
גת
הם
יום
את
ינו
הם
יום
אנכי
שתי
יביך
בריו.

שער התשובה

מתוך הספר
בית אלוהים

רבי משה ב"ר
יוסף מטראני

(המב"י"ט)

הוצאת ספרים פלדהיים
ירושלים-תשס"ה

פְּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

תְּשׁוּבָה חֻלְקִית

תְּשׁוּבָה חֻלְקִית
בְּלִי חֻרְטָה אוֹ
בְּלִי עֲזִיבַת הַחֻטָּא
מוֹעִילָה

76 [א] וְאִתְּר שְׁנַתְּבָאָר עֲנִינוּ הַתְּשׁוּבָה כִּי הִיא הַחֻרְטָה וְעֲזִיבַת
הַחֻטָּא, נֹאמַר כִּי אֵינָם כְּשִׂאָר הַמְּצוֹת שֶׁהַעוֹשֶׂה חֻלְק
הַמְּצוּה אֵין לוֹ חֻלְק שְׂכַר הַמְּצוּה, כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר מְצוֹת
צִיצִית הוּא בְד' הַכְּנָפוֹת וְהַעוֹשֶׂה צִיצִית בְּג' כְּנָפוֹת לְבַד
אֵינוֹ מְקַיֵּם ג' חֻלְקֵי הַמְּצוּה שֶׁהָרִי ד' צִיצִיּוֹת מְעַכְּבִין זֶה
אֶת זֶה וְהָרִי הוּא כְּאֵלוֹ לֹא עָשָׂה שׁוּם דְּבַר, וְאוּלָם הַתְּשׁוּבָה
גַּם כִּי אֵינָה שְׁלֵמָה עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּחֻרְטָה לְשַׁעֲבַר וְעֲזִיבַת
הַחֻטָּא לְעַתִּיד, עִם כָּל זֶה הַחֻרְטָה לְבַד בְּלִי עֲזִיבַת הַחֻטָּא
מוֹעִיל קֶצֶת, וְכֵן עֲזִיבַת הַחֻטָּא בְּלִי חֻרְטָה, וְכִמוֹ שֶׁמְצִינּוּ
בְּאַחְאָב שֶׁנִּכְנַע מִלְּפָנֵי ה' בְּמָה שֶׁקָּרַע בְּגָדָיו וְצָם וְשָׁכַב
בְּשֶׁק, שֶׁנִּרְאָה כְּמִתְחַרֵּט עַל מַה שֶׁעָשָׂה, וְלֹא עֲזַב כָּל חֻטָּאָיו,
וְעִם כָּל זֶה הוֹעִיל לוֹ, כְּדָכְתִּיב (מְלָכִים א' כ"א) יַעֲן כִּי
נִכְנַע מִפָּנֵי לֹא אָבִיא הַרְעָה בְּיָמָיו וְגו', וְכֵן מְצִינּוּ בְּאַנְשֵׁי
נִינּוּה שֶׁשָּׁבוּ לְעַתִּיד, שֶׁעֲזָבוּ הַחֻטָּא, וְלֹא נִתְחַרְטוּ עַל הָעֶבֶר,
כִּי אֶפְלוּ בְּאַזְהַרַת הַמֶּלֶךְ לָעַם אָמַר (יוֹנָה ג') וַיִּשׁוּבוּ אִישׁ
מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה וּמִן הַחֻמָּס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם, אֲשֶׁר כָּפִי הִנְרָאָה
כִּי הַחֻמָּס אֲשֶׁר עוֹדְנֵנוּ בְּכַפֵּם לֹא בָלְעוּהוּ הוּא שֶׁהָיוּ
מִחֲזִירִים וְלֹא הִגְזַל הִנְאָכַל שֶׁקָּשָׂה לְהַשִּׁיבוֹ, וַיִּוְתַר מִזֶּה
אָמַר יוֹחָנָן (בִּירוּשְׁלָמִי תַעֲנִית פ"ב) מַה שֶׁהִזָּה בְּכַף דְּדִיהֶם
הַחֲזִירוֹ, בְּשִׂדָּה תִּבָּה וּמִגְדָּל לֹא הִחֲזִירוֹ, וְלָזֶה אָמַר הַכְּתוּב

פָּעַל
לִית
לֹת
וְאֵל
בְּרָה
בְּחֹר,
הִזָּה
עֲלֵת

ת ג
מוֹת
זוֹרָה
זוֹתוֹ
זוֹרָה
זוֹרָה
(ז
מְנוֹת,
קִינּוּ,
רָאֵל
רָיִים
לְנוֹס
זוֹרָה
לְחַם
מְכוּן

(יונה ג') וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים וְגוֹי כִּי שָׁבוּ מִדְרָכָם הַרְעָה, שֶׁהוּא עֹזִיבֵת הַחַטָּא לְעֵתִיד לְבֹא,

פָּרָק

תְּשׁוּבַת יִשְׂרָאֵל

[א] גם כִּי הַתְּשׁוּבָה הִיא זֶה יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין תְּשׁוּבוֹ וְעוֹבְדֵי אֱלִילִים שֶׁהֵיוּ בְּשָׁנִים ? לֹא נִבְרָא אֱלֹא בְּשִׁבִיל ? לֹא יִקְבְּלוּהָ אִין קִיּוּם לִי דוֹרוֹת נִתְקַיֵּם בְּחֶסֶד הַחֶסֶד, וְכֵן הַתְּשׁוּבָה אֵל לְעוֹלָם. וְזֶהוּ (בִּיר פ') הַעוֹלָם בְּכָלל הַשְּׁבָעָה דְּבַ עֲלִיהֶם עַל רַמְיֵיחַ מְצוּוֹר וְאִי אֶפְשָׁר לְעַמֵּד בְּכָלְלוֹ אוֹ יַעֲבְרוּ עַל אִיזוֹ עֲבָרָה וּבְשִׁבִילֵם נִבְרָאת, וְכִּי לְיִשְׂרָאֵל שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל חֻכְמִים (יִזְמָא פ"ו) גְּדוּלָּה וַיְדוּעַ כִּי נִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִהַאוֹצָר שֶׁשָּׂמוּ גוֹף, מֵה אֱלִילִים הַנִּזְכָּרִים. וְאַמּוֹ בְּשׁוֹשְׁנָה (וִיִּיר פ' כ"ז) וְלָבָה לְמַעַלָּה כִּדְ אַתֶּם כְּ

[ב] וְעַם כָּל זֶה הוֹעִיל לָהֶם שְׁנַחֵם הָאֱלֹהִים עַל הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה, וּמִפְּנֵי כִּי תְּשׁוּבוֹתֵם זֹ לֹא הִיְתָה שְׁלֵמָה כְּנֹזֶכֶר, אָמַר הַפְּתוּב עַל הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה, כְּלוּמַר עַל מַה שֶּׁדִּבֶּר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וְנִינּוּהָ נִהְפְּכֵת הוּא שְׁנַחֵם וְלֹא עָשָׂה בְּסוּף הָאַרְבָּעִים, אֲלֹא הֵאֲרִיךְ לָהֶם עַד שֶׁתְּהִיָּה תְּשׁוּבוֹתֵם שְׁלֵמָה,

תְּשׁוּבָה חֲלֻקִית מְעַבְרֵת דִּין עַד חֲזוּרָה שְׁלֵמָה

[ג] וְאַפְלוּ בַּהֲשִׁבְתּוֹ אֵל לְבוֹ לְשׁוּבַת בְּלֵי קִיּוּם שׁוּם חֲלֻקַּי מִשְׁנֵי חֲלֻקֵי הַתְּשׁוּבָה הַהִכְרָחִיִּים מִקַּל הָאָדָם מִהַעֲנֵשׁ, וְכִמוֹ שֶׁלְמַד הַר"ן ז"ל דְּבַר זֶה בְּסוּף דָּרַשׁ וְעֵתָה יִשְׂרָאֵל מִפְּסוּק (דְּבָרִים ל') וְהִשְׁבֵּת אֵל לְבָבְךָ בְּכָל הַגּוֹיִם, שֶׁהוּא הַהֲשִׁבָה לְלֵב לְשׁוּבָה, וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ, הִיא הַתְּשׁוּבָה בְּפִעֵל, וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ, הוּא שְׁכַר הַהֲשִׁבָה לְלֵב שֶׁיִּתְנַדֵּ לְרַחֲמִים לְפָנֵי שׁוֹבֶיךָ, וְיִהְיֶה וְשָׁב מִלְּשׁוֹן בְּשׁוּבָה וְנַחֲת, וְאָמַר וְשָׁב וְקִבְּצָךְ מִכָּל הָעַמִּים, שֶׁיִּשְׁלִים הַגְּאֻלָּה מִכָּל וְכָל חֲלָף עֲבוּדָתוֹ שֶׁהִשְׁלִים חֶק הַתְּשׁוּבָה וְכִמוֹ שֶׁבָּאָר שָׁם:

תְּשׁוּבָה חֲלֻקִית מְקִילָה בְּעֵשֶׂה

שָׁם: L

מצות התשובה

76 אמנם מאידך גיסא מצינו בראשונים שפירשו את הכתוב באופן אחר, כמבואר בפ"י הרמב"ן ז"ל, לאחר שהזכיר את הפי' הראשון שנאמר 'כי המצוה הזאת' על כל התורה כולה, כתב בזה הלשון:

והנכון, כי על כל התורה יאמר (דברים ח, א) 'כל המצוה אשר אנכי מצוך היום, אבל 'המצוה הזאת' על התשובה הנזכרת, כי והשבות אל לבבך (בפסוק א) ושבת עד ה' אלקיך (בפסוק ב) מצוה שיצוה אותנו לעשות כן, ונאמרה בלשון הבינוני [פ"י פני ירושלים: בלשון ממוצע], לרמוז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן [היינו שאין זה ציווי לבד אלא צירוף של ציווי עם הבטחה שכך באמת יהיה שישובו ישראל בתשובה שלימה לה'], והטעם לאמור, כי אם יהיה נדחך בקצה השמים ואתה ביד העמים תוכל לשוב אל ה' ולעשות ככל אשר אנכי מצוך היום, כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך, אבל קרוב אליך מאוד לעשותו, בכל עת ובכל מקום, עכ"ל.

לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא

ולפי דרכו לכאורה צריך ביאור במה שאמר הכתוב 'לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא', הרי התשובה היא דבר גדול, וקשה מאוד לאדם להתחרט על מעשיו הראשונים ולבטלם ולהתחיל מחדש, ונראה איפוא לכאורה כי רחוקה היא מאוד.

אמנם י"ל שגם לפי מהלך זה הפירוש הוא בסגנון שביארנו תחילה - עפ"י דברי הגר"א שיסד שאצל לימוד תורה כל דבר קטן גדול הוא ואפילו תיבה אחת למצוה תחשב - כמו כן יש לומר גם לענין התשובה, שאפילו דבר קטן גדול הוא אצל תשובה, כמבואר בספר בית אלקים להמב"ט (שער התשובה פרק יב) בלשונו הק':

אחר שנתבאר ענין התשובה שהיא החרטה ועזיבת החטא, נאמר כי אינם כשאר המצוות, שהעושה חלק המצוה אין לו חלק שכר המצוה, כמו שתאמר מצות ציצית הוא בד' הכנפות והעושה ציצית בג' כנפות לבד אינו מקיים ג' חלקי המצוה, שהרי ד' ציציות מעכבין זה את זה, והרי הוא כאילו לא עשה שום דבר, אולם התשובה גם כי אינה שלימה עד שתהיה

ספר אמרי ברוך - חומש זקנים
כנסת (צ"ג) תאריך ז

בחרטה לשע
החטא מועי
שנכנע מלפני
מה שעשה,
(כט) יען כי ו
ששבו על ד
באזהרת המל
אשר בכפיהו
הוא שהיו מ
(ירושלמי תנ
החזירו וכו',
ומעתה
היא, כי בא
או עזיבת ה
לקיום מצוה
התשובה.

ובסגנון
הדבר מאוד
טעם י'
בפיהם, וישו
כאשר הזכינו
ובחוספ
המקדש אש
תשובה בד
שבתשובה
בתורה מצי
חטא עליה

בחרטה לשעבר ועזיבת החטא לעתיד, עם כל זה החרטה לבד בלי עזיבת החטא מועיל קצת, וכן עזיבת החטא בלי חרטה, כמו שמצינו באחאב שנכנע מלפני ה' במה שקרע בגדיו וצם ושכב בשק, שנראה כמתחרט על מה שעשה, ולא עזב כל חטאיו, ועם כל זה הועיל לו, דכתיב (מ"א כא, כט) יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה בימיו וגו', וכן מצינו באנשי נינוה ששבו על העתיד, שעזבו החטא, אך לא נתחרטו על העבר, כי אפילו באזהרת המלך לעם אמר (יונה ג, ח) וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם, אשר כפי הנראה כי החמס אשר עודנו בכפם לא בלעוהו הוא שהיו מחזירים ולא הגזל הנאכל שקשה להשיבו, ויותר מזה א"ר יוחנן (ירושלמי תענית ב) מה שהיה בכף ידיהם החזירו, בשידה תיבה ומגדל לא החזירו וכו', עכ"ל.

ומעתה מובן גם לפי מהלך זה אומרו לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה היא, כי באמת כן הוא, שאפילו חלק קטן מחלקי התשובה, חרטה לבד או עזיבת החטא לבד, גדול ערכו עד מאוד, וממילא נקל מאוד להגיע לקיום מצות התשובה, אחרי שאף מקצת תשובה נחשב לקיום מצות התשובה.

בפיך ובלבבך לעשותו

ובסגנון זה יש להמשיך ולפרש גם את המשך הכתוב כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו, כפי שביאר הרמב"ן ז"ל בעצמו:

טעם 'בפיך ובלבבך לעשותו', שיתוודו את עוונם ואת עון אבותם בפיהם, וישובו בלבבם אל ה', ויקבלו עליהם היום התורה לעשותה לדורות, כאשר הזכיר (דברים ל, ב) אתה ובניך בכל לבבך, עכ"ל.

ובתוספת ביאור י"ל עוד, בהקדם מה דאיתא בגמ' (קידושין מט:): המקדש אשה על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו, והעיר במנחת חינוך (מצוה שסד) שמגמ' זו משמע שבתשובה סגי בהרהור הלב ולא צריך וידוי פה, ולכאורה צ"ב, שהרי בתורה מצינו להדיא מצות וידוי דברים, שנאמר (ויקרא ה, ה) והתודה אשר חטא עליה (עי' שערי תשובה שער א אות מ).

L